

საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია
პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტი

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა და სამართლის სკოლა

სადოქტორო საგანმანათლებლო პროგრამა
ფილოლოგია

ხელნაწერის უფლებით

თინათინ დარახველიძე

**ნეოლოგიზმებისა და დიალექტიზმების
თარგმნის თავისებურებანი ნიკოს
კაზანძაკისის რომანების ქართული
თარგმანების მიხედვით**

ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად წარმოდგენილი ნაშრომის

სადისერტაციო მაცნე

0232.1.3. ფილოლოგია

თბილისი
2020

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა და სამართლის სკოლაში.

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: **ეკა დულაშვილი**
ფილოლოგიის დოქტორი,
ასოცირებული პროფესორი.

რეცენზენტები: 1. **მედეა აბულაშვილი**,
ფილოლოგიის დოქტორი.
2. **ეკატერინე ჭყოძე**
ფილოლოგიის დოქტორი.

დისერტაციის დაცვა შედგება 2020 წლის „13 მაისს“ 16:00 საათზე. საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა და სამართლის სკოლის სადისერტაციო საბჭოს ფილოლოგიის სექციის სადისერტაციო კომისიის სხდომაზე. საგანგებო მდგომარეობის პირობებში დისერტაციის დაცვა ჩატარდება ონლაინ რეჟიმში, დისტანციურად. საჯარო დაცვის პროცესში მონაწილეობა შესაძლებელია შემდეგი ბმულის საშუალებით: <https://zoom.us/j/8978585107>

სადისერტაციო ნაშრომის გაცნობა შესაძლებელია საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის სამეცნიერო ბიბლიოთეკაში

სადისერტაციო მაცნე დაიგზავნა 2020 წლის „_____“ _____

სადისერტაციო საბჭოს ფილოლოგიის სექციის სწავლული მდივანი, ფილოლოგიის დოქტორი

ნინო მამარდაშვილი

სადისერტაციო ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

საკვლევი თემის აქტუალურობა

სადისერტაციო თემის აქტუალურობა და მისი სიახლე მდგომარეობს იმაში, რომ ნაშრომი ბერძნული მხატვრული ლიტერატურის ნიმუშებისა და მათი ქართული თარგმანების შეპირისპირებითი ანალიზის პირველი მცდელობაა. ნაშრომის მეცნიერულ სიახლეს განაპირობებს კვლევის მეთოდოლოგია და ქართულ თარგმანმცოდნეობაში ჯერ დაუმუშავებელი საკითხის-ცნობილი ბერძენი მწერლის ნიკოს კაზანძაკისის, (რომლის შემოქმედებას მსოფლიო ლიტერატურაში გამორჩეული ადგილი უჭირავს), რომანების ქართული თარგმანების მეცნიერული შეფასება და მწერლის ენობრივი, კერძოდ, ნეოლოგიზმებისა და დიალექტიზმების ქართულად თარგმნის სპეციფიკის განსაზღვრა. კაზანძაკისის ნაწარმოების თარგმნისას არ არის საკმარისი მთარგმნელმა იცოდეს მხოლოდ ბერძნული ენა, მან ასევე უნდა იცოდეს ბერძნული ენის განვითარების ისტორია, ბერძნული დიალექტების ნიუანსები და იმავდროულად, თავად მწერლის ბიოგრაფიისა და შემოქმედების დეტალები, რომლებმაც მწერლის შემოქმედის სტილის ჩამოყალიბებაში მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა. ნიკოს კაზანძაკისის რომანების ორი ქართული თარგმანის შეპირისპირებითი ანალიზით შევეცადეთ გაგვერკვია, რამდენად ადეკვატურად ესმით მთარგმნელებს დედნის ეთნოენობრივი ნიუანსები, კერძოდ, რამდენად სწორად ახერხებენ ისინი დიალექტიზმებისა და მწერლის სტილისთვის დამახასიათებელი ნეოლოგიზმების თარგმნას. ნიკოს კაზანძაკისის ენა მკვლევართათვის ყოველთვის საინტერესოა, რადგან მხატვრულ-ესთეტიკური და ლინგვიტური თავისებურებების გამო ფილოლოგიური კვლევისთვის მრავალფეროვან მასალას იძლევა. მწერლის განსაკუთრებული მიდგომა ენის მიმართ ჩანს მის ყველა ნაწარმოებში. კვლევაში გამოვლენილია მთარგმნელთა მიერ განხორციელებული თარგმნითი ტრანსფორმაციები და ახსნილია მთარგმნელთა განსახვავებული მიდგომა, დედნისეული ნეოლოგიზმებისა და დიალექტიზმების თავისუფალი,

კრეატიული გააზრება და გადმოტანა თარგმანში. თარგმანის თავისებურებათა წარმოსაჩენად ნაშრომში წარმოდგენილია ორიგინალისა და თარგმნილი ტექსტების შედარებითი ანალიზი ადეკვატურობისა და ეკვივალენტურობის კატეგორიების გამოყენებით. ნაშრომში წარმოჩენილია, თუ როგორ ახერხებენ მთარგმნელები ავტორის სპეციფიკური თხრობის სტილისა და თავისებური ლექსიკის ქართველ მკითხველამდე მიტანას.

ჩვენი ნაშრომი დაეხმარება როგორც კაზანძაკისის მომავალ მთარგმნელებსა და მისი შემოქმედების მკვლევრებს, ასევე ბერძნული ენის შესწავლის მსურველებს, რადგან კვლევაში განხილული ნაწარმოებების საფუძველზე გაანალიზებულია ბერძნული ენის განვითარების მნიშვნელოვანი საფეხურები.

კვლევის ძირითადი მიზნები და ამოცანები

სადისერტაციო ნაშრომის ფარგლებში შესრულებული კვლევის მიზანია კაზანძაკისის ორი რომანის, „ალექსის ზორბასის ცხოვრება“ და „აღსარება გრეკოსთან“ ქართული თარგმანების შეპირისპირებითი ანალიზი კაზანძაკისეული ნეოლოგიზმებისა და მწერლის მიერ გამოყენებული დიალექტიზმების მიხედვით, კონკრეტული მაგალითების საფუძველზე. მნიშვნელოვანია, რომ ეს ორი რომანი სხვადასხვა მთარგმნელის (თამარ მესხისა და მაია კაკაშვილის) მიერ არის შესრულებული და ამიტომ, საშუალება გვძლევს გამოვავლინოთ თარგმნის განსხვავებული სტილი და თავისებურებები, მთარგმნელის ინდივიდუალური მიდგომა ორიგინალის ტექსტთან ნეოლოგიზმებისა და დიალექტიზმების მთარგმნელობითი ინტერპრეტაციის განსახვავებული მაგალითების წარმოჩენით.

ნაშრომის თეორიული და პრაქტიკული ღირებულება

თემის კვლევის შედეგი მრავალმხრივ საინტერესო იქნება ნ. კაზანძაკისის შემოქმედების მკვლევართათვის და პრაქტიკოსი მთარგმნელებისთვის, რადგან ჩვენს ნაშრომში გაანალიზებულია ბერძნული ორიგინალისა და ქართული თარგმანის კომპლექსური შეპირისპირებითი კვლევის საფუძველზე ნეოლოგიზმებისა და დიალექტიზმების თარგმნის თავისებურებები თარგმანის თერეტიკოსთა ნააზრევის მიხედვით, თავის მხრივ, ნეოლოგიზმებისა და დიალექტიზმების თარგმნის თავისებურებების შესწავლას დიდი მნიშვნელობა აქვს ეროვნული კულტურის მრავალფეროვნების შესწავლაში, ენის, კულტურის, სააზროვნო მოდელების სპეციფიურობის გაგებაში. ჩვენს კვლევას აქვს როგორც თეორიული, ასევე პრაქტიკული მნიშვნელობა. ნაშრომი შეიძლება გამოყენებული იქნეს უნივერსიტეტის სალექციო და პრაქტიკულ კურსებში, ბერძნული ენის სტილისტიკის და აგრეთვე, ენის კულტურის შესწავლისას.

კვლევის მეთოდები

სადისერტაციო ნაშრომში დასახული მიზნების, ამოცანებისა და პრობლემების გადასაწყვეტად, კვლევის პროცესში გამოყენებულია თანამედროვე თარგმანმცოდნეობაში დამკვიდრებული კვლევითი და შედარებითი ანალიტიკური მეთოდები. წინამდებარე კვლევა არის როგორც კონცეპტუალური (თეორიული), ასევე ემპირიული, კონცეპტუალურ კვლევაში ვგულისხმობთ ცნებების განსაზღვრას და ამის საფუძველზე ემპირიული მასალის ანალიზის მიხედვით დასკვნების გამოტანას. ჩვენი კვლევის ამოცანების გადაჭრისთვის საჭირო იყო მეცნიერებაში არსებული არაერთგვაროვანი პოზიციების შეჯერება, რადგან არ არსებობს შეფასების კრიტერიუმების საყოველთაოდ აღიარებული სისტემა. თავდაპირველად საჭირო გახდა დაგვეზუსტებინა თარგმანმცოდნეობითი კვლევის ზოგიერთი კრიტერიუმი და კატეგორია, რომლებიც აუცილებელია თარგმანის მეცნიერული ანალიზისა და შეფასებისათვის. ასეთი კატეგორიებია მაგ, „ადეკვატურობა“, „ეკვივალენტურობა“,

„სრულფასოვანი თარგმანი“ ფონური ცოდნა, თარგმანი როგორც კროსკულტურული ფენომენი და სხვა.

ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

შესავალი

ჩვენი კვლევის მიზანია, დიდი ბერძენი პროზაიკოსის ნიკოს კაზანძაკის რომანების და მათი ქართული თარგმანების შეპირისპირებითი კვლევის საფუძველზე, ნეოლოგიზმებისა და დიალექტიზმების თარგმნის თავისებურებების გამოვლენა, მათი მხატვრულ-სტილისტური ანალიზი. ნიკოს კაზანძაკის ნაწარმოებებისთვის დამახასიათებელია ნეოლოგიზმებისა და კრეტული დიალექტის ლექსიკის გამოყენება, რაც ართულებს ავტორის ნაწარმოებების თარგმნას სხვადასხვა ენაზე. ნაშრომში კაზანძაკის რომანების მაგალითებზე დაყრდნობით განხილულია თარგმანის ანალიზისთვის აუცილებელი თეორიული პრინციპები და თარგმანის შეფასების კრიტერიუმები. შევეხეთ თარგმანთან დაკავშირებულ ნორმატიულ ასპექტებს, თარგმნის პროცესის აღწერას და ინტერპრეტაციის მექანიზმებს; ასევე თარგმანი განვიხილეთ, როგორც კულტურათმორისი კომუნიკაციის შემთხვევა. ნაშრომში გავანალიზეთ კაზანძაკის შემოქმედებითი სტილი და მისი ფორმირების ფაქტორები, მისი რომანების კომუნიკაციურ-სტილისტური სპეციფიკა, ავტორის და მისი პერსონაჟების ლინგვოსტილისტური თავისებურებანი და მათი ასახვა ქართულ თარგმანებში.

ნაშრომი შედგება შესავლის, ოთხი თავისა და დასკვნისგან. ძირითად სამეცნიერო ნაწილს მესამე და მეოთხე თავები წარმოადგენს. დართული აქვს გამოყენებული ლიტერატურის სია. ნიკოს კაზანძაკის ნაწარმოებების თარგმანების ჭრილში განხილვამდე, შევეხეთ თავად კაზანძაკის ენის თავისებურებებს, მის სიყვარულს ხალხური მეტყველებისადმი და ბერძნული ენის დიალექტებისადმი, განსაკუთრებით კი კრეტული

დიალექტისადმი. კაზანძაკისის ნოვატორული მხატვრული აზროვნება, მისი ურთულესი სიტყვათწარმოებები ყოველთვის იქცევა მკვლევართა ყურადღებას. თუკი არსებობს ძნელად და ადვილად სათარგმნი ლიტერატურა, კაზანძაკისი უდავოდ უნდა მივაკუთვნოთ ძნელად სათარგმნი კატეგორიას. მთარგმნელისათვის ერთ-ერთ უმთავრეს სირთულეს წარმოადგენს აზრის გამოხატვის ძალზე ორიგინალური და სიმბოლიზებული ფორმები და მათი შემდგომი ბედის გადაწყვეტა თარგმანში. სწორედ ამ სირთულეებიდან გამომდინარე, შევეცადეთ გაგვეანალიზებინა, თუ როგორ, რა ხერხებით და რამდენად ადეკვატურად აისახება მწერლის სტილი ქართულ თარგმანებში.

თავი I. ნაშრომის თეორიული წინასიტყვაობა

ნაშრომის პირველი თავი ეძღვნება თარგმანს, როგორც კულტურათშორისი კომუნიკაციის ერთ-ერთ საშუალებას. ნაშრომში წარმოდგენილია ყველა ის დებულება, რაც საჭიროა თარგმნის ანალიზისთვის და მისი ადეკვატურობის დასადგენად. ჩვენ მიერ დასახული ამოცანების გადაჭრა მოითხოვდა მეცნიერებაში არსებული არაერთგვაროვანი პოზიციების შეჯერებას. მით უფრო, რომ არ არსებობს შეფასების კრიტერიუმების საყოველთაოდ აღიარებული სისტემა. კვლევისთვის საჭირო იყო თავდაპირველად დაგვეზუსტებინა ისეთი ცნებითი კატეგორიები, რომლებიც აუცილებელია თარგმნის ხარისხის შეფასებისათვის. ასეთი კატეგორიებია „ადეკვატურობა“, „ეკვივალენტურობა“, „სრულფასოვანი თარგმანი“ და სხვა. ნაშრომის ამ ნაწილში ასევე განხილულია მხატვრული თარგმანის შესრულებისას გასათვალისწინებელი სიტყვის პრაგმატიკული მნიშვნელობის კომპონენტები, როგორებიც არის: რეგისტრი და სიტყვის ემოციური შეფერილობა. პირველი თავის ქვეთავში **1.1. მწერლის სტილის გადმოტანის ხერხები თარგმანში** განხილულია მწერლის სტილის გადმოტანის ხერხები და ასევე მთარგმნელის სტილის მნიშვნელობა თარგმანში. კაზანძაკისის ნეოლოგიზმებისა და დიალექტიზმების თარგმნის თავისებურებების ანალიზისას განხილულია თარგმანში

ეროვნული კოლორიტის ცნების მნიშვნელობა, რომელიც დამახასიათებელია ავტორის შემოქმედებისთვის. ჩვენი აზრით, იმისათვის, კაზანძაკისის ნაწარმოებების მთარგმნელმა შეინარჩუნოს თარგმნილ ნაწარმოებებში ეროვნული კოლორიტი და მწერლის სტილი, მას გარდა ენის ზედმიწევნით ცოდნისა უნდა ჰქონდეს კონკრეტული ფონური ცოდნაც. ორიგინალის სრულად და ადეკვატურად გაგებისთვის სწორედ ფონური ცოდნა თამაშობს დიდ როლს. სწორედ კულტურის ეს ნაწილი უნდა იქნეს შესწავლილი, რომ შესაძლებელი იყოს ენობრივი კოლორიტის ღირებულების სრულად გადატანა სათარგმნი ენის მეშვეობით. ნაშრომში განხილულია ფონური ცოდნა სხვადასხვა მეცნიერის მოსაზრებაზე დაყრდნობით და ასევე რეალიების, როგორც მისი შემადგენელი კომპონენტის თარგმნის ხერხები.

თავი II. ნიკოს კაზანძაკისი და საქართველო

მეორე თავი შედგება ორი ქვეთავისგან. პირველ ქვეთავში ნიკოს კაზანძაკისის ბიოგრაფიის მოკლე მიმოხილვა - ნიკოს კაზანძაკისის ბიოგრაფიიდან მოვიშველიეთ ის ფაქტები, რომელთაც, ჩვენი აზრით, კვალი დატოვეს მის შემოქმედებასა და სამწერლო სტილზე. მოკლედ აღვწერეთ კუნძულ კრეტიდან დაწყებული მწერლის ცხოვრების გზა, მისი მშობლების გავლენა, განსაკუთრებით კი მკაცრი მამის როლი მისი ხასიათის ჩამოყალიბებაში, თურქებისგან დაპყრობილი კუნძულიდან რამდენჯერმე გახიზვნა, ყმაწვილკაცობის იდეოლოგიური გატაცებები, ნიცშესა და ბერგსონის გავლენები მის ფილოსოფიურ ხედვებზე, ათენისა და სორბონის უნივერსიტეტში მიღებული განათლება, მწერლის მოგზაურობები და ფრაიბურგის საავადმყოფოში დაწერილი მწერლის ცხოვრების ეპილოგი.

მეორე ქვეთავში, **კაზანძაკისი და საქართველო**, გამოვყავით კაზანძაკისის ბიოგრაფიის ის ნაწილი, რომელიც მწერლის საქართველოში მოგზაურობებს ეხება. მწერლის პირველი მოგზაურობა საქართველოში იმ რთულ და ისტორიული მწიკვანდობის ჟამს დაემთხვა, როდესაც საქართველომ სამწლიანი დამოუკიდებლობა მოიპოვა რუსეთის იმპერიისგან და შემდგომ ისევ ბოლშევიკური რუსეთის ანექსიის მსხვერპლი გახდა. ასევე ეს

ის პერიოდი, როდესაც საქართველოსა და საბერძნეთის ისტორია ერთმანეთთან გადაიკვეთა, რეგიონში იმ დროისათვის მომხდარი ისტორიული კატაკლიზმების გამო; როდესაც თურქეთიდან დევნილმა ეთნიკურმა პონტოელებმა საქართველოში, კერძოდ ბათუმში მოიყარეს თავი ისტორიულ სამშობლოში-საბერძნეთში დაბრუნების მოლოდინით. სწორედ ნიკოს კაზანძაკისი აღმოჩნდა პირველი და უკანასკნელი სახელმწიფო მოხელე, პონტოელი ბერძნების რეპატრაციის პროგრამის ხელმძღვანელი და ამ მისიით საქართველოში მივლინებული; ეს იყო საქართველოსთან მისი პირველი შეხება. პასუხისმგებლობით აღსავსე ორკვირიანი მივლინების მიუხედავად, მწერალი მოიხიბლა საქართველოთი და მან კიდევ ორჯერ და ხანგრძლივი დროით იმოგზაურა ამ ქვეყანაში. ნიკოს კაზანძაკისმა მისი შემდგომი მოგზაურობებისას საქართველოში 1927 და 1928 წლებში ბევრი საინტერესო პიროვნება გაიცნო, ქართველი პოეტები- ტიციან ტაბიძე, პაოლო იაშვილი, კავკასიაში პირველი ეროვნული უნივერსიტეტის-საქართველოს უნივერსიტეტის დამაარსებელი ივანე ჯავახიშვილი და როგორც თვითონ წერს „მთელი გულით შეიყვარა ისინი“. განსაკუთრებული შთაბეჭდილება მოახდინა კაზანძაკისზე მისმა ურთიერთობამ გრიგოლ რობაქიძესთან. კაზანძაკისი ერთ-ერთ წერილში პანდელის პრეველაკისთან წერს: „არ ვიცი მოგწერეთ თუ არა იმის შესახებ, რომ შევხვდი ერთ ადამიანს-მთელს კავკასიაში: გრიგოლ რობაქიძეს-პოეტი მეოცნებე, მეტისმეტად მისტიური, უზომო გაქანების, გასაოცრად მოწესრიგებული. ასე 45 წლისაა. ძალზე ელეგანტური, მდუმარე, მარტოსული. საოცრებაა გერმანულ ენაზე თარგმნილი მისი რომანი „გველის პერანგი“. (თ.მესხი 1996:35) მის რომანში „Toda Raba“ გრიგოლ რობაქიძე გამოყვანილია ლიტერატურულ გმირად ქართველ მწერალთა მიერ გამართულ სუფრასთან, რომელსაც კაზანძაკისი დიდი სიყვარულით და აღფრთოვანებით აღწერს. სამშობლოდან შორს მყოფი გრიგოლ რობაქიძე წერს ქართველ პოეტს ირაკლი აბაშიძეს: „ახლახან გამოვიდა პარიზში რომანი საბერძნეთის სახელოვანი მწერლის ნიკოს კაზანძაკისის „Toda Raba“, საცა ორ გვერდზე გამოყვანილი ვარ მე. შესანიშნავად!... ავტორი გავიცანი ტფილისში 1928 წელს... მე გადამეტებით მაფასებდა... ეს სჯა უნდა მიეწეროს გენიას მისი.“ (თ.მესხი 1996:37) ნიკოს კაზანძაკისის

დამოკიდებულება საქართველოსთან მისი კეთილგანწყობა ქართველებისადმი იგრძნობა მის ყველა ფრაზაში - „გავაპარებდი ხოლმე მზერას ადამიანთა ამ ყოვლადმშვენიერი ჯიშისაკენ, დიდი აღმოსავლური თვალებით, დაუშრეტელი სიტკბოთი, კეთილად მომღიმარი უდარდელი სულებით. სვამდნენ, ცეკვავდნენ, ერთმანეთს ჰკოცნიდნენ და კლავდნენ უკეთილშობილესი მანერით, ვითარცა მრავალფერი მწერები“ (კაზანძაკისი 1999:406). ნობელის პრემიის ცხრაგზის ლაურეატის საქართველოსადმი განსაკუთრებულმა დამოკიდებულებამ ორმაგი ინტერესი გამოიწვია ქართველ მკვლევრებში. კაზანძაკისი, როგორც მწერალი პირველად ქართველ მკითხველს ბიზანტიოლოგმა და ნეოგრეცისტმა თამარ მესხმა გააცნო, მან 1984 წელს თარგმნა და გამოსცა კაზანძაკისის რომანი „გველი და შრომანი“, 1997 წელს გამოიცა თამარ მესხის მიერ ნათარგმნი კაზანძაკისის ფილოსოფიური თხზულება „ასკეზა“, ასევე 1999 წელს რომანი „აღსარება გრეკოსთან“. თამარ მესხს ეკუთვნის აგრეთვე ნაშრომი მწერლის სამი მოგზაურობის შესახებ საქართველოში „დიდი ხანძრის მეწყამული ანარეკლი“. ბოლო წლებში ახალგაზრდა ნეოგრეცისტების მიერ ითარგმნა ნიკოს კაზანძაკისის მნიშვნელოვანი რომანები „ქრისტეს უკანასკნელი ცდუნება“ (მთარგმნელი თათია მთვარელიძე), „ალექსის ზორბასის ცხოვრება“ (მთარგმნელი მაია კაკაშვილი), „ქრისტე კვლავ ჯვარს ეცმის“ (მთარგმნელი მაია კაკაშვილი).

თავი III. კაზანძაკისის შემოქმედებითი სტილის ფორმირების ობიექტური და სუბიექტური ფაქტორები

პირველ ქვეთავში ახალი ბერძნული ენის განვითარების მიმოხილვა კათარევუსადან დიმოტიკიმდე და კაზანძაკისის როლი, მიმოვიხილეთ ახალი ბერძნული ენის განვითარების ეტაპები კათარევუსადან დიმოტიკიმდე და კაზანძაკისის როლი ამ პროცესებში. მისი შემოქმედებითი ცხოვრება სწორედ იმ დროს

იწყება, როდესაც კათარევუსასა და დიმოტიკის (ხალხური ენა) მომხრეებს შორის პოლემიკა სულ უფრო დიდ მასშტაბებს იღებდა. ნიკოს კაზანძაკის დიმოტიკის გულმხურვალე მხარდამჭერი იყო. მეორე ქვეთავში ნიკოს კაზანძაკის შემოქმედებითი სტილის თავისებურება განვიხილეთ კაზანძაკის შემოქმედებითი სტილის თავისებურება. მწერლის ცხოვრების და შემოქმედების ამოსავალი წერტილი ყოველთვის ახალი ბერძნული ენა და მისი წარმომავლობის ადგილი კრეტა იყო. მის მწერლურ სტილში იგრძნობა რაოდენ დიდი სიყვარული აკავშირებს მწერალს საკუთარ ენასთან და ეს სიყვარული მან ყველაზე კარგად, თავის ყველაზე დიდ ნაწარმოებში „ოდისეა“-ში ჩააქსოვა. პოემის პირველ გამოცემაში მოცემულია ავტორისეული ლექსიკონი, სადაც მწერალი განმარტავს მასში გამოყენებულ 1500-ზე მეტ სიტყვას. ნაშრომში ყურადღება გავამახვილეთ კაზანძაკის ნაწარმოების ენის თავისებურებაზე, როგორც მწერლის შემოქმედებითი სტილის თვალსაჩინო მაგალითზე. „ოდისეა“-ში მოცემული სიტყვები არის მწერლის მრავალწლიანი მუშაობის შედეგი; მის მიერ გამოყენებული სიტყვები არც ერთ ლექსიკონში არ გვხვდება და შეიძლება ითქვას, რომ მწერალმა ისინი პირდაპირ ხალხის მეტყველებიდან აღწუსხა. პოემაში გამოყენებული ნეოლოგიზმებისა და დიალექტიზმების პრეველაკისის განმარტებითი ლექსიკონი კაზანძაკის მთარგმნელებისთვის ერთგვარ გზამკვლევად შეიძლება ჩაითვალოს.

თავი IV. ნიკოს კაზანძაკის ნეოლოგიზმები და დიალექტიზმების სტილისტური ფუნქცია და მათი ასახვა კაზანძაკის რომანების ქართულ თარგმანებში

მოცემულ თავში შევხებით კაზანძაკის შემოქმედებაში ნეოლოგიზმებისა და დიალექტიზმების სტილისტურ ფუნქციას. პირველ ქვეთავში ნეოლოგიზმების სტილისტური ფუნქცია კაზანძაკის შემოქმედებაში განვიხილეთ ნეოლოგიზმის

ფენომენი, კაზანდაკისეული ნეოლოგიზმების სტრუქტურა და მათი როლი მწერლის ნაწარმოებებში, ყურადღება გავამახვილეთ იმაზე, რომ კაზანდაკისი თავად იგონებს ახალ ნეოლოგიზმებს, თითქოს მას არ ყოფნის ის სიტყვიერი მარაგი, რაც უკვე არსებობს ენის არსენალში და ცდილობს თავისი პერსონაჟები თავისივე გამოგონილი სიტყვებით აღწეროს და აამეტყველოს. კაზანდაკისის მიერ შედგენილ ლექსიკონში, რომელიც მან დაურთო ოდისეას პირველ გამოცემას, მოცემულია ავტორისეული ნეოლოგიზმებისა და დიალექტიზმების უხვი მასალა. მკვლევრების აზრით, სიტყვებს, რომლებსაც ისინი ნეოლოგიზმებად მიიჩნევდნენ, რადგან ისინი არც ერთ ლექსიკონში არ მოიძებნებოდა, შეიძლება ბერძნული რომელიმე დიალექტის ლექსიკაში არსებობდეს ან არსებობდა და უბრალოდ მივიწყებას მიეცა (Τσιπανάκης 1977). კაზანდაკისი, შეიძლება ითქვას, იყო სიტყვათშემგროვებელი და სიტყვათშემოქმედი. ის ახალგაზრდობიდანვე ატარებდა ლექსიკის შესაგროვებლად ექსპედიციებს, მოგზაურობდა ყველაზე შორეულ და მივიწყებულ სოფლებში და იქ იწერდა სიტყვებს, რომლებსაც ძვირფასი საგანძურივით ინახავდა, რომ შემდგომში თავის ნაწარმოებებში გაეცოცხლებინა. კაზანდაკისთან გვხვდება ისეთი ნეოლოგიზმებიც, რომლებიც ამავე დროს შეიძლება რომელიმე დიალექტსაც მიეკუთვნებოდეს (Τσιπανάκης 1977) მაგალითად: το οπαριονδᾶρει=οπαριδᾶ+διᾶρει (ცისარტყელა) და სხვ.

მეორე ქვეთავში **დიალექტიზმების სტილისტური ფუნქცია კაზანდაკისის შემოქმედებაში** გავაანალიზეთ კაზანდაკისის შემოქმედებაში დიალექტიზმების მნიშვნელობა. მოკლედ შევეხეთ დიალექტის განმარტებას და მიმოვიხილეთ კრეტული დიალექტი, როგორც ბერძნული ენის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტი. ნიკოს კაზანდაკისი, რომლის ფესვები კუნძულ კრეტადან მოდის, ბუნებრივად იყენებს თავის შემოქმედებში კრეტულ დიალექტს, ავტორი თავის ნაწარმოებებში იყენებს არა მარტო კრეტულ დიალექტს, არამედ სხვა ბერძნულ დიალექტებსაც; ამიტომ, მისი ტექსტების თარგმნისას საყურადღებოა გავითვალისწინოთ ბერძნული დიალექტების მრავალფეროვნება. კაზანდაკისის ნაწარმოებებში გვხვდება არა მარტო ლექსიკური დიალექტიზმები, არამედ ფონეტიკური დიალექტიზმებიც. ისეთ ლექსიკურ დიალექტიზმებს როგორებიც არის მაგალითად: πῖθᾶν,α,

αρισθέναν, γερρακοκούνδουνα, δυναμάρι, κερόμπολη, τα ξομπλιαστά (ταγάρια), πιτακαμένο, σκανταλόχορτα, σοφιλιάζω, σπαργούσαν, ταυραπαδάδες, φεγγιζω, χλιαντριούσα, οθρανοδέντρα, μοναστραπίς, და სხვ. გვხვდება კაზანძაკისის თითქმის ყველა ნაწარმოებში. ქართულ თარგმანში კრეტული ლექსიკა გადმოტანილია ჩვეულებრივ სალიტერატურო ენაზე, შესაბამისი ეკვივალენტებით ან სხვა ლექსიკური საშუალებებით.

მესამე და მეოთხე ქვეთავებში **(კაზანძაკისის ნეოლოგიზმების თარგმნის თავისებურებები და კაზანძაკისის დიალექტიზმების თარგმნის თავისებურებები)** წარმოდგენილია ნეოლოგიზმებისა და დიალექტიზმების თარგმნის თავისებურებების კომპარატივისტული ანალიზი; ემპირიული მასალიდან კონკრეტულ მაგალითებზე დაყრდობით გავარჩიეთ ამ ორი ლექსიკური ერთეულის თარგმნის ადეკვატურობის ხარისხი. ნაშრომში განხილულია, თუ როგორ მეთოდს და სტრატეგიას ირჩევენ მთარგმნელები ნეოლოგიზმებისა და დიალექტიზმების თარგმნისას.

მთარგმნელისათვის ავტორისეული ნეოლოგიზმების თარგმნა ერთ-ერთ ძირითადი გამოწვევაა; მთარგმნელისთვის ძნელია აირჩიოს მხოლოდ ერთი სტრატეგია ნეოლოგიზმების თარგმნისას, ყველაზე ხშირად, მათ მიერ გამოყენებულია რამდენიმე მეთოდის კომბინაცია სასურველი შედეგის მისაღწევად. ვინაიდან ლიტერატურული ტექსტის მიზანი მკითხველის ემოციების გაღვივება, ავტორის ნააზრვის და მისი სტილის გადმოცემაა, მთარგმნელმა განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციოს ახალი ლექსიკური ერთეულის შინაარსს.

ნიკოს კაზანძაკისის ნეოლოგიზმების თარგმნისას მთარგმნელების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან სახელმძღვანელოს წარმოადგენს პანდელის პრეველაკისის გამოუცემელი ხელნაწერი „Το γλωσσάριο της Οδύσσειας του Νίκου Καζαντζάκη“, სადაც განმარტებულია მწერლის მიერ გამოყენებული ნეოლოგიზმები. ამდენად, მთარგმნელებს, შეიძლება ითქვას, ავტორისეული ნეოლოგიზმების მნიშვნელობის გაანალიზების ეტაპი გაადვილებული აქვთ. ხოლო მეორე ეტაპი, თუ რა თავისებურებები ახასიათებთ ავტორისეული ნეოლოგიზმების თარგმნის პროცესს, განვიხილეთ თამარ მესხისა და მია

კაკაშვილის თარგმანების მიხედვით. უნდა აღინიშნოს, რომ კაზანძაკისის ნეოლოგიზმების უმეტესობა რთულ სიტყვებს-კომპოზიტებს წარმოადგენს, რომლებიც სემანტიკურ მთლიანობად არის ქცეული, ასევე მის მიერ გამოყენებული ნეოლოგიზმები ნასესხობის შედეგია თურქული, იტალიური და ფრანგული ენებიდან; გვხვდება, ასევე რუსული ენის გავლენის ელემენტებიც. ნიკოს კაზანძაკისის ნაწარმოებებისა და მათი ქართული თარგმანების შეპირისპირებითი ანალიზისას გამოიკვეთა მთარგმნელების მიერ ნეოლოგიზმების გადმოცემის სხვადასხვა ხერხის გამოყენების მცდელობა სათარგმნი ტექსტის კონტექსტიდან გამომდინარე. პირველ რიგში, შევეცადეთ გაგვეანალიზებინა კაზანძაკისის ავტორისეული ნეოლოგიზმების თარგმნის თავისებურებები, თუ როგორი მეთოდს და სტრატეგიას ირჩევენ მთარგმნელები მათი თარგმნისას, ხოლო ცალკე შევხებით იმ ნეოლოგიზმების თარგმნის თავისებურებებს, რომლებიც ნასესხობის შედეგია.

შეპირისპირებითი ანალიზისას გამოვავლინეთ შემთხვევები, სადაც ხშირად შეინიშნება მთარგმნელის მიერ ამა თუ იმ ლექსიკური ელემენტის გამოტოვება, მაგალითად:

Δυσ ἔσπῳλστα χαριατάκια, ἠλιοκαμένα σα φελαχόπουλα ἔτρεξαν. ორმა ფეხშიშველმა, მზით დამწვარმა სოფლელმა ბიჭუნამ მოირბინა (მ.კაკაშვილი)

თარგმანში სიტყვა φελαχόπουλα გამოტოვებულია, რაც მწერალს გამოყენებული აქვს, როგორც განსაზღვრება, ორი მზით დამწვარი ბიჭის აღწერისას. Φελαχοπούλα - ეგვიპტელი გლეხის შვილები.

Η βουή του χარიού ακούστηκε, σκυλιά άρχισαν να γαβγίζουν, γυναικες σκληρίζαν, τα κοκόρια διαλαλούσαν την αλλαξοκαιριά.

სოფლის ხმაური გაისმა; ძაღლები ყეფდნენ, ქალები წიოკობდნენ, მამლები ყიოდნენ. (მ.კაკაშვილი)

აქ გამოტოვებულია ნეოლოგიზმი αλλαξοκαιριά-αλλαγή+καιρός - დროის, ამინდის ცვლილებას ნიშნავს. თუმცა ამ შემთხვევაში ქართულ თარგმანში არ ირღვევა კონტექსტში გათვალისწინებული შინაარსი და კარგად არის გადმოცემული მწერლის მიერ აღწერილი გარემო.

ამ ქვეთავში განხილული მაგალითებიდან თვალსაჩინოებისთვის მოვიყვანთ რამდენიმე მაგალითს, სადაც კარგად ჩანს მთარგმნელობითი მიდგომები.

Πέρασε το μπράτσο του από το μπράτσο της μαντάμας, κι ήπιαν κι οι δὸς μονορούφι, χεραγκαλιά, το κρασί τους, και κοίταζαν ὁ ἕνας τον ἄλλον με κατάνυξη.

მადამს მკლავი მკლავში გაუყარა, ორივეს ერთ ყლუპად ვახტანგურად გადაუმახა ღვინო და ერთმანეთს მორიდებით შეაცქერდნენ. (მ.კაკაშვილი)

„χεραγκαλιά“ (ზმნიზედა) ალამპრატσέτα ხელიხელგაყრილი, ამ შემთხვევაში მთარგმნელი სწორად იყენებს ქართული ეთნოკულტურული რეალიას ვახტანგურს, რომელიც ზუსტად მიესადაგება კონტექსტს ისე, რომ არ იკარგება ფორმა და შინაარსი, პირიქით, ადეკვატურად ასახავს მწერლის მიერ აღწერილ სცენას.

Με γοργοβλεφάρισε και χαμογέλασε, το μάτι της είχε άγρια γλύκα. წამწამების ნელი ფახულით შემომხედა და გამიღიმა. თვალეზში სითბო ედგა. (მ.კაკაშვილი)

„γοργοβλεφάρισε“ (ზედსართავი - შედგენილი) რაც ნიშნავს მე აგრიო βλισσέρ βλέμμα (γοργός ველური+βλέφαρο ქუთუთო) ველური, კუმტი გამოხედვა. ამ წინადადების თარგმნისას მთარგმნელს არაზუსტად აქვს ნათარგმნი ზმნა „γοργοβλεφάρισε“ წამწამების ნელი ფახულით შემომხედა, სწორი თარგმანია „კუმტად შემომხედა“. თარგმანი არაადეკვატურია და დედნისეული ტექსტი განცდას ვერ გადმოსცემს και άρχισε να στερεώνεται η ψυχή μου, δεν έπρεε πια συχναλλάζοντας σαν νερό. სულმა ჩემმა განმტკიცება იწყო, აღარ ჟონავდა და აღარ იცვლიდა ფორმას წყალივით. (თ.მესხი)

”συχναλλάζω“ (ზმნა - შედგენილი) სυχνά ხშირად+αλλάζω ცვლა პრეველაკის გლოსარში ახსნილია როგორც ხშირად ცვლა. ქართულ თარგმანში თარგმნილია, როგორც „იცვლიდა ფორმას,“ თუ გავითვალისწინებთ დედანში მოცემულ აზრს, სწორად არის ჩამატებული სიტყვა „ფორმა“, რაც სწორად გადმოსცემს დედნის კონტექსტს და ადეკვატური თარგმანია.

კაზანდაკისის ნაწარმოებებში უხვად არის ნეოლოგიზმები, რომლებიც აღებულია თურქული, იტალიური, ფრანგული

ენებიდან. ასევე გვხვდება რუსული ენიდან ტრანსლიტერაციით გადმოტანილი სიტყვები, რომლებიც მწერლის რუსეთში მოგზაურობის ნაყოფია. მით უფრო, რომ კაზანმაკისის ეპოქისთვის უცხო არ არის ამ ენათა გავლენები.

Κρατούσε ένα μικρό πιτακωτό μπόγο κάτω από τη μασκάλη. ნაჭერში გახვეული პატარა ბრტყელი ნივთი ილიაში ამოეჩრა. (მ.კაკაშვილი) „μπόγος“ < თურქული ხიგ ბერძნულად δέμα ροιχάω με περιτσίγυα από σφασμα- ნაჭერში გადახვეული ტანსაცმლის შიგნით. ქართულად მისი შესატყვისია „ფუთა,“ ..ბოღჩა.“ მთარგმნელმა თარგმნა როგორც ნაჭერში გახვეული ნივთი რაც სწორად არ ასახავს სიტყვის მნიშვნელობას. უფრო სწორი თარგმანი იქნებოდა: „ილიაში ერთი პატარა, დაბრტყელებული ფუთა ამოეჩრა.“

Στο χαιρί, σαθηκάμε απόξω από μάν σμαα. სოფელში ჩავედით, ერთი ქოხის წინ გავჩერდით. (მ.კაკაშვილი) σμαα < რუსული изна-ქოხი. კაზანმაკისი ხშირად იყენებს რუსულ ნეოლოგიზმებს, იმისათვის, რომ აღწეროს რუსეთის რეალობა. ყველაზე მეტი რუსული სიტყვა მას გადმოტანილი აქვს ტრანსლიტერაციის გზით თავის ნაწარმოებში, რომლებიც რუსეთში მოგზაურობებს ეხება. ქართულ თარგმანში ეს სიტყვები გადათარგმნილია ქართული ეკვივალენტებით. ამ შემთხვევაშიც „σμαα“ თარგმნილია როგორც „ქოხი“, თუმცა შეიძლებოდა მისი ტრანსლიტერაციის გზით თარგმნა, რომ არ დაკარგულიყო მწერლის ეს ერთგვარი მანერა ზოგიერთი რუსული სიტყვის უცვლელად გადმოტანისა.

ინდოევროპული ენებიდან თარგმნისას, სადაც სამიზნე ენაც ინდოევროპულ ენათა ოჯახს მიეკუთვნება, პირველი მეთოდი, რასაც მთარგმნელები მიმართავენ ნეოლოგიზმების თარგმნისას, გრამატიკული ტრანსფორმაციის გამოყენებაა. ასევე მიმართავენ კალკირების, ამის შემდეგ კი ტრანსკრიფციისა და ტრანსლიტერაციის მეთოდებს. ნეოლოგიზმის ქართულად თარგმნაზე მუშაობისას ქართული ენის სპეციფიკურობიდან გამომდინარე, გრამატიკული ტრანსფორმაციის გამოყენების ალბათობა მცირეა. ბერძნულ ლიტერატურულ ტექსტში ავტორის ნეოლოგიზმების ფორმირების მახასიათებლები და ქართულად მათი თარგმანის სპეციფიკა სრულიად თავისებურია. კაზანმაკისის

მიერ გამოყენებულ დიალექტიზმებთან ერთად. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ავტორის ნეოლოგიზმი არის ავტორის ინდივიდუალური სტილის მნიშვნელოვანი ნაწილი და, შესაბამისად, ეს ლექსიკური ელემენტები მთარგმნელთა განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვენ. მიღებული მონაცემების თანახმად, კაზანძაკის ნეოლოგიზმების თარგმნისას ქართული ენა იძლევა საშუალებას მთარგმნელმა გამოიყენოს კალკირება, ტრანსკრიფცია-ტრანსლიტერაცია და მისი სინონიმით ჩანაცვლება. როგორც ზემოთ მოყვანილ მაგალითებში ვნახეთ, უმეტეს შემთხვევაში, ნეოლოგიზმების თარგმნა ხდება კალკირების მეთოდით ან მათი სინონიმებით ჩანაცვლებით. მ. კაკაშვილის თარგმანებში მთარგმნელი ნეოლოგიზმების თარგმნისას ზოგჯერ არაზუსტ შესატყვისს იყენებს, რაც საგრძნობლად ცვლის კონტექსტის შინაარსს და მკითხველზე დედნისგან განსახვევებულ შტაბჰედილებას ახდენს. თუმცა უნდა აღინიშნოს მ. კაკაშვილის საინტერესო მიგნებებიც ისეთ ნეოლოგიზმებთან მიმართებაში, როგორც არის, მაგალითად: „σκανταλόχορτο“, „το χάραφι το σπαρμένο σκανταλόχορτα.“ მთარგმნელმა მოკლედ და ლაკუნურად თარგმნა ის, როგორც „ინტრიგების ყანა“, რაც სრულიად ადეკვატური თარგმანია და გამოხატავს სწორედ იმას, რისი თქმაც უნდოდა მწერალს ორიგინალში. თ. მესხის შემთხვევაში, მთარგმნელი მეტ სითამამეს იჩენს კაზანძაკის ნეოლოგიზმების თარგმნისას. ის იყენებს როგორც კალკირების მეთოდს, ასევე ერთი ნეოლოგიზმის თარგმნისას რამდენიმე სიტყვით გადმოსცემს მის მნიშვნელობას. ასევე ზოგიერთ შემთხვევაში ნეოლოგიზმს მიზანმიმართულად თარგმნის ზუსტი კალკირებით, რის შედეგადაც სიტყვას ეცვლება მნიშვნელობა ისე, რომ არ იცვლება ორიგინალის შინაარსი და ქართულ თარგმანში ორგანულად ერწყმის კონტექსტს. ასეთი მაგალითია - „Ουραϊνδῆαιο“, რომელიც მათი კაკაშვილს თარგმნილი აქვს როგორც „ცისარტყელა“, ხოლო თამარ მესხს როგორც „ცის თალი“. კაზანძაკის თავის ნაწარმოებებში ხშირად იყენებს ამ კონკრეტულ ნეოლოგიზმს ცისარტყელას მნიშვნელობით. რაც შეეხება თამარ მესხის თარგმანს, ამ კონკრეტულ კონტექსტში, „ουραϊνδῆαιο“-„ცის თალი“ ზუსტი ადეკვატია და დედნის შინაარსობრივ და სახისმეტყველებით არსს

გადმოსცემს. „Παράξενο παραμύθι, πολύπλοκο, σκοτεινό, με φόνια που μιλούσαν, με κατακλυσμούς κι ουρανόδίνჯαρα.“ „უცნაური, ჩახლართული ზღაპარი, ბნელი. მოლაპარაკე გველები, წარღვნები, ცის თაღი.“ ამ კონკრეტულ წინადადებაში, სადაც საუბარია უცნაურ მოვლენებზე, მოლაპარაკე გველებზე, წარღვნასა და ბნელ ჩახლართულ ზღაპარზე, შეიძლება ითქვას, მთარგმნელი ადეკვატურად გადმოსცემს დედნის შინაარსის სიღრმეს, მის ქვეტექსტს და მეტ მისტიურობას სძენს მას.

კაზანძაკისის ნეოლოგიზმების თარგმნა ქართულ ენაზე, როგორც თარგმნილი ტექსტებიდან ჩანს, არ წარმოადგენს სირთულეს, რადგან ქართული ენა მრავალფეროვან შესაძლებლობას იძლევა როგორც სიტყვათწარმოების თვალსაზრისით, ასევე კაზანძაკისის ნეოლოგიზმების სინონიმების შესარჩევად. ნეოლოგიზმები ფორმისა და აგებულების მიხედვით ორი სახისაა: მარტივი და რთული. მარტივი აგებულებებისაა ნეოლოგიზმი, რომელიც ერთი ძირისაგან შედგება, ხოლო რთული აგებულებებისაა ნეოლოგიზმი, რომელიც ორი ან მეტი ძირისაგან შედგება; სესხების დროს ხდება ფონეტიკური და გრამატიკული სუბსტიტუცია, ჩანაცვლება — ენობრივი ერთეული იძენს ნაწილობრივ ახალ გამოხატულებასა და შინაარსს, ნასესხობა ზოგჯერ იმდენად მიესადაგება მსესხებელი ენის სისტემას, რომ მისი უცხოური წარმომავლობა შეიძლება დადგინდეს მხოლოდ ეტიმოლოგიური ანალიზის შედეგად. კაზანძაკისის ენაში უმეტესად რთული ნეოლოგიზმები გვხვდება, რომლებიც ძირითადად ორი ძირისგან შედგება *γυαλοκοπών, συχναλλάζω, σαρανταπληγίασμένη, φουσκιόθεντριά* და სხვა. ქართული ენაზე კაზანძაკისეული ნეოლოგიზმების თარგმნისას კალკირებით ზოგ შემთხვევაში ორფუძიანი სიტყვათშეთანხმების თარგმნა ორი ან მეტი ლექსიკური ელემენტით ხერდება, მაგალითად: „Πού να βρω μια ψυχή σαρανταπληγίασμένη.“ „სად ვიპოვო სული ორმოცზის დაჭრილი.“ *Σαράντα* ორმოცი+*πληγώνω*-დაჭრა, ქართულად ნათარგმნია როგორც „ორმოცზის დაჭრილი“ ანუ ერთი რთული და ერთი მარტივი სიტყვის კომბინაციით.

მეოთხე ქვეთავში გავაანალიზეთ დიალექტიზმების თარგმნის თავისებურებანი. დასაწყისში მიმოვიხილეთ

დიალექტიზმების თარგმნის თეორიული ასპექტები და დავასკვნით, რომ მეთოდები, რომლებსაც მიმართავს მთარგმნელი სტილისტური ეფექტის მისაღწევად არის სალიტერატურო სასაუბრო ენის ელემენტების, ასევე სასაუბრო ენის არასალიტერატურო ელემენტების გამოყენება. გავარჩიეთ კრეტული დიალექტის სიტყვების კატეგორიები: საგნების აღმნიშვნელი სიტყვები, რომლებიც სრულიად განსხვავდება საერთო ბერძნული ენისგან; სიტყვები, განსხვავებული ფონეტიკური და მორფოლოგიური ტიპებით, რომლებიც ლექსიკურ-სემანტიკური სტრუქტურით იგივეა, რაც საერთო ბერძნულ ენაში; საერთო ბერძნულ ენაში არსებული სიტყვები, რომლებსაც კრეტულ დიალექტზე განსხვავებული მნიშვნელობა აქვთ. შეპირისპირებითმა ანალიზმა საშუალება მოგვცა გაგვეანალიზებინა ამ კატეგორიების თარგმნის თავისებურებები, რომლებიც არ განსხვავდება ერთმანეთისგან, რადგან ყველა ეს კატეგორია ლიტერატურული ენით არის გადმოცემულია მეტნაკლებად სხვა და სხვა რეგისტრში.

კრეტულ დიალექტის საგნების აღმნიშვნელი სიტყვები, რომლებიც სრულიად განსხვავდება საერთო ბერძნულ ენისგან მრავლად გვხვდება ნიკოს კაზანდაკისის ნაწარმოებებში, განსაკუთრებით იმ სიტუაციების და პერსონაჟების აღწერისას, ასევე იმ პერსონაჟების მეტყველებაში, სადაც მოვლენები ვითარდება კუნძულ კრეტაზე. აქ მოყვანილია რამდენიმე მაგალითი ორიგინალიდან და მისი ქართული თარგმანები:

Η ζάη μου, θάρρα, δε θά 'ταν η ίδια αν δεν τον άκουγα.

ასე მგონია, ჩემი ცხოვრება ასეთი არ იქნებოდა, ეს სიტყვები რომ არ გამეგონა. (თ. მესხი) θάρρα: Είδη καθάρστερα την ιστορική απιστολή της Ελλάδας ανάμεσα Ανατολής και Δύσης.

ვფიქრობ: მეტისმეტად გარკვეულად დავინახე საბერძნეთის ისტორიული მისია აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის. (თ.მესხი) Μα θάρρα πως μήτε αυτός το 'ξερε, γιατί αν το 'ξερε θα ' ριχνε το αστροπέλεκι του να μας κάψει. მაგრამ, მგონი, მანაც არ უწყოდა, რადგან რომ სცოდნოდა მებს დაგვცემდა და გადაგვბუგავდა. (მ.კაკაშვილი)

ბერძნულ დიალექტში ეს ლექსიკური ელემენტი ძველი ბერძნულიდან არის შემორჩენილი θάρρα-სიმამაცის, გამბედაობის

ქონა. ხოლო თანამედროვე ბერძნულში ის ითარგმნება როგორც νομίζω, πισθῆτα, πιστεύω-ვფიქრობ, მგონია, მჯერა. კაზანდაკისის მიერ გამოყენებული ეს დიალექტიზმი მრავლად გვხვდება მის ნაწარმოებებში და როგორც მაგალითებშია მოყვანილი, კონტექსტიდან გამომდინარე, ის ითარგმნება როგორც „მგონი“ და „ვფიქრობ“.

Σουσουράδιζε, σουσουράδιζε απάνω κάτω, απάνω κάτω, κι ύστερα βάρεθήκανε πιά οι άνθρωποι, της παιζάνε τα κουρταλάκια και μπήκε μέσα.

იცანცარა, იხტუნა, ხალხი დაიღალა, გასამრჯელო გადაუხადეს და ქალი გავიდა. (მ. კაკაშვილი)

ლექსიკური ერთეული „κουρταλάκια“ კრეტული დიალექტიზმია და მისი შესატყვისი საერთო ბერძნულში არის παλαμάκια, χειροκροτήματα-ტაში, აპლოდისმენტები. ქართულ თარგმანში მთარგმნელმა ეს დიალექტიზმი თარგმნა როგორც გასამრჯელო, რაც არაადეკვატური თარგმანია და არ გამოხატავს კონტექსტის ზუსტ შინაარსს.

სიტყვები, განსხვავებული ფონეტიკური და მორფოლოგიური ტიპებით, რომლებიც ლექსიკურ-სემანტიკური სტრუქტურით იგივეა, რაც საერთო ბერძნულ ენაში;

Γεννήθηκε, μεγάλωσε, παντρεύτηκε έκαμε παιδιά, έπιασε αγόρια.

დაიბადა, გაიზარდა, დაქორწინდა, შვილები გაუჩნდა, შვილიშვილებს მოესწრო. (მ.კაკაშვილი)

Στρούφιζαν τα βουνά, στρουφιζουμουν κι εγώ μαζί τους·
ბრუნავდნენ მთები, მეც ვბრუნავდი მათთან ერთად. (თ. მესხი)
Ερχόταν πασίχαρος σπíti μας κι έβρισκε τη μητέρα μου.

მოდითა ხოლმე სიხარულით აღსავსე ბიძაჩემი ჩვენს ოჯახში დედაჩემის მოსანახულებლად. (თ.მესხი)

ნათარგმნ ტექსტებში პერსონაჟის მეტყველების ფონეტიკური თავისებურებები მთლიანად დაკარგულია, რადგან თარგმნისას ისინი გადმოცემულია სალიტერატურო ენის ლექსიკით. თარგმნილ ტექსტში ფონეტიკური თავისებურებების დაკარგვით ტექსტი კარგავს თავის სპეციფიკურ ელფერს, რომელიც ორიგინალში დიალექტიზმების გამოყენებით იქმნება.

ჩვენ მიერ მოყვანილ მაგალითებში ნათლად ჩანს მთარგმნელების მიერ გამოყენებული დიალექტიზმების თარგმნის ხერხები. ისინი ტექსტის ძირითადი ფუნქციური მახასიათებლების შესანაჩუნებლად იყენებენ სამეტყველო ენის სხვა ელემენტებს, როგორებიც არის ლექსიკური და გრამატიკული საშუალებები, რომელთაც შეუძლიათ დიალექტიზმების მნიშვნელობის გადმოცემა მათი კონტექსტის მიხედვით. დიალექტიზმი ყოველთვის უთარგმნელი რჩება, რადგან სათარგმნ ენაში მისი თარგმნა ხდება არასრული ეკვივალენტით, რომელიც სრულად ვერ გამოხატავს ორიგინალში მოცემულ სოციალურ კუთვნილებას. მთარგმნელების მცდელობა პერსონაჟის მეტყველების თავისებურება ზუსტად მიიტანონ მკითხველამდე, ზოგ შემთხვევაში, არც თუ ისე წარმატებით სრულდება, რადგან გამოყენებულია ისეთი ლიტერატურული ენა, რომელიც არ გამოხატავს ორიგინალში მოცემული პერსონაჟის სოციალურ კუთვნილებას.

დასკვნა

ჩვენი კვლევის მიზანი იყო დიდი ბერძენი პროზაიკოსის ნიკოს კაზანძაკის რომანების და მათი ქართული თარგმანების შეპირისპირებითი კვლევის საფუძველზე ნეოლოგიზმებისა და დიალექტიზმების თარგმნის თავისებურებების გამოვლენა, მათი თარგმნის ადეკვატურობის დადგენა. ნაშრომში კაზანძაკის ნაწარმოებების მაგალითზე თარგმანის ანალიზისთვის აუცილებელი თეორიული პრინციპები და თარგმანის შეფასების კრიტერიუმები. შევხებით თარგმანთან დაკავშირებულ ნორმატიულ ასპექტებს, თარგმნის პროცესის აღწერას და ინტერპრეტაციის მექანიზმებს. ასევე თარგმანი განვიხილეთ როგორც კულტურათმორისი კომუნიკაციის შემთხვევა. ნაშრომში განვიხილეთ კაზანძაკის შემოქმედებითი სტილი და მისი ფორმირების ფაქტორები, მისი რომანების კომუნიკაციურ სტილისტური სპეციფიკა, ავტორის და მისი პერსონაჟების ლინგვისტილისტური თავისებურებანი და მათი ასახვა ქართულ

თარგმანებში. თარგმანის თავისებურებათა წარმოსაჩენად ნაშრომში წარმოდგენილია ორიგინალისა და თარგმნილი ტექსტების შედარებითი ანალიზი ადეკვატურობისა და ეკვივალენტურობის კატეგორიების გამოყენებით. ნაშრომში წარმოჩენილია, თუ როგორ ახერხებენ მთარგმნელები ავტორის სპეციფიკური თხრობის სტილისა და თავისებური ლექსიკის, ქართველი მკითხველამდე მიტანას.

ჩვენმა ემპირიულმა მასალამ საშუალება მოგვცა გამოგვევლინა მთარგმნელთა მიერ განხორციელებული ტრანსფორმაციები და დაგვედგინა, რა აიძულებს მთარგმნელს გამოიყენოს თავისი კრეატიული პოტენციალი. მთარგმნელის კრეატიული პოტენციალი, ჩვენი დაკვირვებით, თამარ მესხის თარგმანში გამოიკვეთა. თამარ მესხის, როგორც მთარგმნელის ენობრივი პიროვნება უფრო ახლოს დგას ნიკოს კაზანძაკის ენასთან. ნიკოს კაზანძაკის სტილისტური ორიენტირი ბერძნული კლასიკური ლიტერატურაა. სტილიზაციის, სტილისტური და მხატვრულ-გამომსახველობითი საშუალებებით გაჯერებული კაზანძაკის ნაწარმოებების თარგმნა მთარგმნელისგან მოითხოვს ღრმა ფონურ ცოდნას, ბერძნული ენისა და ლიტერატურის ბრწყინვალე ცოდნას და ბერძნული ენისთვის დამახასიათებელი მხატვრული ხერხების ქართულ ენაზე გადმოტანის პრინციპების გათვალისწინებას.

კაზანძაკის ნაწარმოების თარგმნისას არ არის საკმარისი მთარგმნელმა იცოდეს მხოლოდ ბერძნული ენა, მან ასევე უნდა იცოდეს ბერძნული ენის განვითარების ისტორია, ბერძნული დიალექტების ნიუანსები და ასევე, თავად მწერლის ბიოგრაფიისა და შემოქმედების დეტალები, რომლებმაც მწერლის სტილის ჩამოყალიბებაში დიდი როლი ითამაშა. ნიკოს კაზანძაკის რომანების ქართული თარგმანის შეპირისპირებითი ანალიზით, შევეცადეთ გაგვეჩვენა რამდენად ადეკვატურად ესმის მთარგმნელს დედნის ეთნოენობრივი ნიუანსები, კერძოდ, რამდენად სწორად ახერხებს მთარგმნელი დიალექტიზმებისა და მწერლის სტილისთვის დამახასიათებელი ნეოლოგიზმების თარგმნას. კვლევაში გამოვლენილია მთარგმნელთა მიერ განხორციელებული თარგმნითი ტრანსფორმაციები და შეძლებისდაგვარად ახსნილია მთარგმნელთა განსხვავებული

მიდგომა, დედნისეული ნეოლოგიზმებისა და დიალექტიზმების თარგმნისას. ნეოლოგიზმებისა და დიალექტიზმების თარგმნის თავისებურებების ანალიზისას, შეუძლებელი იყო გვერდი აგვევლო თარგმანში ეროვნული კოლორიტის ცნებისთვის, რომელიც დამახასიათებელია კაზანძაკისის შემოქმედებისთვის, და ეს ბუნებრივად არის, რადგან ყველა მწერალი საკუთარი ეროვნული კოლორიტის მატარებელია. მთარგმნელი ორი ასპექტის გამოწვევის წინაშე დგება ეს არის: ეროვნული კოლორიტის შენარჩუნება და გადაჭარბებული ეროვნული კოლორიტის შექმნის საშიშროება. ღირებული თარგმანია ის თარგმანი, რომელშიც ამ ორი ასპექტის ბალანსია დაცული. ჩვენი აზრით, იმისათვის, რომ ჩვენი კვლევის ობიექტის ანუ კაზანძაკისის ნაწარმოებების მთარგმნელმა შეინარჩუნოს თარგმნილ ნაწარმოებებში ეროვნული კოლორიტი და მწერლის სტილი, გარდა ენის ზედმიწევნით ცოდნისა, როგორც აღვნიშნეთ, უნდა ჰქონდეს კონკრეტული ფონური ცოდნაც. ფონური ცოდნა კოგნიტური კატეგორიაა და ექსტრალინგვისტური ცოდნის ერთ-ერთი სახეობაა. ცოდნაც. ფონური ცოდნა კი, თავის მხრივ, ამა თუ იმ ერის სოციო-კულტურული ინფორმაციის მატარებელია, რომელიც კონკრეტულ ენაში აისახება. ორიგინალის სრულად და ადეკვატურად გაგებისთვის სწორედ ფონური ცოდნა თამაშობს დიდ როლს. სწორედ კულტურის ეს ნაწილი უნდა იქნეს შესწავლილი იმისათვის, რომ ვთარგმნოთ მხატვრული ნაწარმოები, მითუმეტეს ისეთი ავტორისა როგორც ნიკოს კაზანძაკისია, საჭიროა არამარტო ბერძნული ენისა და ლიტერატურის სრულყოფილი ცოდნა, არამედ ექსტრალინგვისტური ფაქტორების გათვალისწინების უნარი. ექსტრალინგვისტურ ცოდნაში კი ფონური ცოდნა მნიშვნელოვან როლს თამაშობს. ფონური ცოდნა წარმოადგენს ერის სოციო-კულტურულ ფონს, რომელიც ასე თუ ისე აისახება ენაში. სწორედ კულტურის ეს ნაწილი უნდა იქნეს შესწავლილი იმისათვის, რომ ვთარგმნოთ მხატვრული ნაწარმოები, მითუმეტეს ისეთი ავტორისა, როგორც ნიკოს კაზანძაკისია. მთარგმნელს თუ არ აქვს ფონური ცოდნა, მას არც ორიგინალის სწორი აღქმის უნარი გააჩნია, რადგან მისი ცოდნის არეალი არ მოიცავს ფონური ცოდნის იმ მნიშვნელოვან კომპონენტებს, რომლებიც მთარგმნელს

ეხმარება ორიგინალის სიღრმისეულად გაგებაში; ხოლო მთარგმნელმა თუ ვერ აღიქვა ის ღირებულებები, რომლებიც გადმოცემულია ორიგინალში, ის ვერ მოახერხებს ტექსტის ადეკვატურ თარგმანს. ამის დასტურია მთარგმნელობითი შეცდომები ჩვენ მიერ განხილულ მაია კაკაშვილის თარგმანებში, როდესაც ავტორის ნეოლოგიზმები და დიალექტიზმები ზოგიერთ შემთხვევაში არასწორად არის გაგებული მთარგმნელის მიერ და არაადეკვატურად არის ნათარგმნი.

განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს მთარგმნელის სუბიექტურ ფაქტორს. კაზანძაკისის ნაწარმოებების ქართულ თარგმანების შემთხვევაში ჩვენი აზრით, თამარ მესხის ენა უფრო მხატვრულია და დახვეწილი. მისი ფრაზეოლოგია, ნეოლოგიზმებისა და დიალექტიზმების თარგმანი, კონტექსტიდან გამომდინარე უფრო ადეკვატურ შესატყვისებად მივიჩნით. თამარ მესხის თარგმანები გამოირჩევა მისი სუბიექტური ფაქტორის გამოც, ის არა მარტო სრულყოფილად და სიღრმისეულად ფლობს ბერძნულ ენას, არამედ მას გააჩნია ის ფონური ცოდნა, რომელიც მთარგმნელს საშუალებას აძლევს შეინარჩუნოს თარგმნილ ნაწარმოებებში ეროვნული კოლორიტი და მწერლის სტილი. თამარ მესხის ექსტრალინგვისტური ცოდნა მას ეხმარება არა მარტო სიღრმისეულად გაიაზროს ორიგინალის შინაარსი, არამედ ის გრძნობს მწერლის სალიტერატურო ენის მელოდიის ყველა ნოტს. ამიტომაც ზედმიწევნით სწორად ასახავს ყველა პერსონაჟის შინაგან განწყობას, მათი მეტყველების ნიუანსები სწორი ინტონაციით იკითხება ქართულ თარგმანში, მათი სოციალური კუთვნილება არ არის ჩაკარგული ზედმეტად ლიტერატურული ენის ელემენტებში, არამედ პერსონაჟების საუბარი ბუნებრივად და ხალხური მეტყველებისთვის დამახასიათებელი ელემენტებით გამოირჩევა. მთარგმნელის მიერ ბერძნული სინამდვილის, მისი ისტორიის, მისი სოციო-კულტურული ფონის ზედმიწევნით ცოდნა განპირობებულია მისი პირადი გამოცდილებითა და საბერძნეთში მრავალწლიანი სამეცნიერო მუშაობით. ამიტომაც მისი მიერ თარგმნილი პასაჟები ბერძნული ენის მელოდიურობითაა გაჯერებული და უმეტეს შემთხვევაში ორიგინალის ადეკვატურ ასოციაციებს აღძრავს. თამარ მესხმა

მოახერხა კაზანძაკისის თხრობის დინამიკის ანალოგის შექმნა თარგმანში, რაც მნიშვნელოვანი მიღწევაა.

კაზანძაკისის ნაწარმოებების ქართული თარგმანების შედარებითმა ანალიზმა აჩვენა, რომ ორივე თარგმანს ბევრი რამ აქვს საერთო როგორც ღირსებების, ისე ნაკლოვანებების თვალსაზრისით. უმთავრესი ნაკლოვანება კაზანძაკისის თარგმანებისა არის ის, რომ ნათარგმნი ნაწარმოების მკითხველი ვერ აღიქვამს კაზანძაკისის ენის მრავალფეროვნებას, რადგან შეუძლებელია ითარგმნოს მისი ნეოლოგიზმები და დიალექტიზმები ისე, რომ სიტყვამ იგივე შთაბეჭდილება მოახდინოს ნათარგმნი ტექსტის მკითხველზე, როგორც ეს ორიგინალის კითხვის შემთხვევაში ხდება. კაზანძაკისმა დიალექტიზმების, ნეოლოგიზმების და არქაული ფორმების შეტანით გააფართოვა ბერძნული მხატვრული მეტყველების ჩარჩოები და გაამდიდრა ლექსიკა.

ჩვენმა კვლევამ გვიჩვენა, რომ მთარგმნელები კაზანძაკისის ნეოლოგიზმებისა და დიალექტიზმების გადმოცემისას განსხვავებულ მეთოდებს იყენებენ, რომელთა შერჩევაშიც გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს სუბიექტურ ფაქტორებს. კრეტული და სხვა საბერძნეთის კუნძულებისათვის დამახასიათებელი სპეციფიკა, ავტორისეული ნეოლოგიზმები და მათი ქართულად ასახვა დიდ ცოდნას და გამოცდილებას მოითხოვს მთარგმნელისგან. თარგმნის პროცესში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს პარაქტიკოსის პოზიციას, რომელიც თარგმნის ამა თუ იმ ხერხის არჩევასას ეყრდნობა თავის მთარგმნელობით ალღოს, მთარგმნელობითი მუშაობისას შექმნილ გამოცდილებას.

სადისერტაციო თემასთან დაკავშირებული პუბლიკაციები:

1. თინათინ დარახველიძე, დიალექტიზმების როლი ნიკოს კაზანძაკისის შემოქმედებაში და მათი თარგმნის პრობლემატიკა. საერთაშორისო რეცენზირებადი მულტილინგვური სამეცნიერო ჟურნალი „Scripta manent“ 2019 №3 (43) (გვ.18-22)
2. **Tinatin Darakhvelidze, Nikos Kazantzakis and Georgia.** European Journal of Literature, Language and Linguistics Studies. Volume 3, Issue 2, 2019 (83-88)
3. **Tinatin Darakhvelidze, Nikos Kazantzakis's Writing Style in the Original and Translation** Logos Universality Mentality Education Novelty: Philosophy & Humanistic Sciences. Vol 7, No 2 (2019) (15-31)

**St. Andrew the First-called Georgian
University of the Patriarchate of Georgia
The School of Humanities and Law
Doctoral-Educational Program Philology**

With the right of manuscript

Tinatin Darakhvelidze

**Peculiarities of translation of neologisms and
dialectisms according to Georgian translations of
Nikos Kazantzakis's novels**

Dissertation Abstract

Submitted for Doctoral degree in Philology

0232.1.3 Philology

Tbilisi

2020

27

The dissertation thesis has been conducted at the School of Humanities and Law of St. Andrew the First-called Georgian University of the Patriarchate of Georgia.

Academic Supervisor: **Eka Dugashvili**, doctor of philology,
Associate Professor.

Official Assessors: 1. **Medea Abulashvili** , doctor of philology.
2. **Ekaterine Chkoidze**, doctor of philology.

The dissertation will be defended at 4:00pm on 13th May 2020 at the dissertation commission session of the philology section of the dissertation board of the Faculty of Humanities and Law at St. Andrew the First-Called Georgian University of the Patriarchate of Georgia.

Due to the state of emergency, the defense of the dissertation thesis will be held online. Involvement in the process of public defense of the dissertation thesis is available via the following link:
<https://zoom.us/j/8978585107>

The dissertation thesis is available at the Scientific Library of St. Andrew the First-called Georgian University of the Patriarchate of Georgia.

The dissertation abstract was distributed on „____“ _____, 2020.

Scientific Secretary of the Philology section of the Dissertation Board:

Doctor of Philology,

Nino Mamardashvili

General Characteristics of the Study

Topicality and Novelty of the Subject

Topicality and novelty of the dissertation thesis are determined by the fact that the study is the first attempt at a comparative analyzes of the samples of Greek literature and their Georgian translations. Scientific novelty of the study lies in the research methodology and still unpolished issue in the Georgian translation studies-the scientific evaluation of the Georgian translations of a well-known Greek writer, Nikos Kazantzakisi's (whose creation occupies a prominent place in the world literature) novels and determination of the writer's linguistic, in particular, specifics of translating neologisms and dialecticisms into the Georgian language. It is not enough to know only the Greek language while translating Nikos Kazantzakis's creation, its translator must know the history of development of the Greek language, peculiarities of the Greek dialects and the details of the writer's biography and his creation as well which played an important role in shaping the writer's style. By contrasting several Georgian translations of Nikos Kazantzakis' novels, we tried to learn how well the translators understand the ethno-linguistic nuances of the original, in particular how well they are able to translate dialectics and neologisms typical for the writer's style. Nikos Kazantzakisi's language is always interesting for researchers and gives a variety of material. The writer's special attitude towards the language is obvious in his each work. The study reveals the translational transformations carried out by the translators and explains the translators' approach, free, creative understanding and transforming of original neologisms and dialectisms into translation. To illustrate the peculiarities of translation, the study presents a comparative analysis of the original and translated texts using the categories of adequacy and equivalence. The work shows how the translators managed to convey the author's specific narrative style and peculiar vocabulary to Georgian readers.

Our research will assist both Kazantzakis's future translators and scholars as well as Greek language learners, as the study analyzes important stages of Greek language development.

Basic Goals and Objectives of the Study

The aim of the research, which is part of the dissertation, is a comparative analysis of the Georgian translations of Kazantzakis's two novels "Zorba the Greek" and "Report to Greko" according to Kazantzakis's neologisms and the writer's dialectisms based on specific examples. Importantly, these two novels have been performed by different translators (Tamar Meskhi and Maia Kakashvili) and, therefore, allow us to identify the different styles and peculiarities of translation, the translator's individual approach to the original text by illustrating exemplified interpretations of neologisms and dialectisms.

Theoretical and Practical Value

The result of the research will be of great interest to N. Kazantzakis's creativity scholars and practicing translators, as our study analyzes the peculiarities of the translation of neologisms and dialectisms based on the complex contrasting study of the Greek source texts and their Georgian translations according to the thoughts of translation theorists. In turn, the study of the peculiarities of the translation of neologisms and dialecticisms is of great importance in the study of the diversity of national culture, in understanding the specificity of language, culture, and thought models. Our research has both theoretical and practical significance. The paper can be used at university theoretical lectures and practical courses to study Greek language stylistics as well as language culture.

Methods of Researching

Research and comparative analytical methods established in the modern translation studies are used in the process of researching in order to solve the goals, objectives and problems set out in the dissertation thesis. The present study includes both conceptual (theoretical) and empirical researches. In the conceptual one we mean defining of concepts and drawing conclusions according to the analyses of the empirical material. To solve our research tasks, it was necessary to reconcile the different positions in science, as there is no universally accepted system of evaluation criteria. Our research initially needed to clarify some of the criteria and categories of translational research which are necessary for the scientific analysis and evaluation of translation. Such categories are e.g. "adequacy", "equivalence", "a perfect translation", "background knowledge", translation as a cultural cross-cultural phenomenon and etc.

Basic Content of the Study

Introduction

The purpose of our research is to identify the peculiarities of the translation of neologisms and dialecticisms, their fictional-stylistic analysis based on the comparative research of the novels of the great Greek prose writer Nikos Kazantzakis and their Georgian translations. Nikos Kazantzakis's creation is characterized by the use of neologisms and the vocabulary of the Cretan dialect, which makes it difficult to translate the author's works into different languages. Based on the examples of Kazantzakis's novels, the paper discusses the theoretical principles which are necessary for translation analysis and the criteria for evaluating translation. We dealt with the normative aspects of translation, the description of the translation process, and the mechanisms of interpretation; Accordingly, we discussed translation as a

case of intercultural communication. The style of Kazantzakisi's creation and their formation factors, communicative-stylistic specifics of his novels, lingua-stylistic peculiarities of the author and his pesonages and their reflection in the Georgian translations are analyzed in our study.

The present study includes an introduction, four chapters and conclusion. The third and fourth chapters represent the basic scientific part of the study which is attached by the reference.

Before discussing the translations of Nikos Kazantzakis's writings, we considered the peculiarities of Kazantzakis's language itself, its love towards folk-language and Greek dialects, especially the Cretan one. Nikos Kazantzakis's innovative creative thinking, his most difficult word-formation always attracted the attention of researchers. If there is a difficult and easily translated literature, Kazantzakis must be undoubtedly belonged to the difficult translate category. One of the major difficulties for the translator is the very original and symbolic forms of expression of thought and solution of their subsequent fate in translation. Due to these difficulties, we tried to analyze how, in what ways, and to what extent the writer 's style is adequately reflected in the Georgian translations.

Chapter I. Theoretical Introduction of the Study

The first chapter of the study deals with translation as one of the ways of intercultural communication. The paper presents all the provisions needed to analyze translation and determine its adequacy. We had to reconcile the heterogeneous positions in science in order to solve the tasks that we set. Moreover, there is no universally recognized system of evaluation criteria. We first needed to clarify those conceptual categories that are necessary for evaluating translation quality for our research. Such categories include "adequacy", "equivalency", "a perfect translation" and etc. This part of the study also discusses the pragmatic components of the word to be considered when performing fictional translation, such as the register and the emotional coloring of the word.

The first sub-chapter authors style in translation discusses the ways of conveying the writer's style, as well as the importance of the role of the translator's style in the translation. The importance of the notion of national color which is characteristic to the author's creation is discussed while analyzing the peculiarities of the translation of Kazantzakis's neologisms and dialecticisms. In our opinion, in order the object of the research or the translator of Kazantzakis's works, to retain the national color and the writer's style in the translations, he/she must have a specific background in addition to a perfect knowledge of the language. It is precisely this background knowledge that plays a major role in comprehending the source text. It is the part of the culture that needs to be explored in order for these values to be fully conveyed through the translated language. The paper discusses the background knowledge based on the opinions of various scholars and also the ways of translating realias as its constituent component.

Chapter II. Nikos Kazantzakis and Georgia

The second chapter consists of **two sub-chapters**. **Nikos kazanzakisis breaf biography** We highlighted those facts from Nikos Kazantzakis's biography in the first sub-chapter, which in our opinion, impacted his creation and writing style. We briefly described the writer's life started from Crete island, his parents' influence, especially the strict father's role in formation of the writer's character, migration several times from the island which was occupied by Turkish, the ideological passions in his adolescence, Nietzsche's and Bergson's influences on his philosophical visions, the education which he gained at Athens and Sorbonne Universities, the writer's travels and the life epilogue written at Friburgo hospital. In a separate section **Kazanzakis and Georgia** we have outlined a part of Kazanzakis biography about the writer's travels to Georgia. The writer's first trip to Georgia coincided with a difficult and historically hard time when Georgia gained three years of independence from the Russian Empire and later fell victim to the annexation of Bolshevik Russia. It is also the period when the history of Georgia and Greece intersected, due to the historical cataclysms that

took place in the region at that time; When the exiled ethnic Pontians from Turkey flocked to Georgia, particularly Batumi, in anticipation of returning to their historic homeland - Greece. Niko Kazantzakis turned out exactly who became the first and last public officer, the head of the Pontic Greek Repatriation Program, and was sent to Georgia on this mission; It was his first meeting with Georgia. Despite of two weeks travel which was full of responsibility, the writer got fascinated by Georgia and he traveled to this country twice and for a longer time. During his further trips in Georgia, in 1927-1928, Nikos Kazantzakis met with many interesting people , Georgian poets-Titsian Tabidze, Paolo Iashvili, Ivane Javakhishvili,-the founder of the first national University in the Caucasus,-the University of Georgia and as he writes himself ,he loved them "with all his heart". His relationship with Grigol Robakidze made a special impression on Kazantzakis. In one of his letters to Pandelis Prevelaki, Kazantzakis writes: „ I don't remember if I have already written to you that I met with one person all over the Caucasus: Grigol Robakidze,-a poet-dreamer, too mistic, with a great talent, surprisingly kempt. He is about 45 years old, very elegant, quiet, lonely. His novel "The Snake's Skin"(T. Meskhi 1996:35) which is translated into German is a surprise." Grigol Robakidze is one of the heroes in his novel "Toda Raba" who is sitting at the table of the Georgian writers and Kazantzakisi describes him with a great love and inspiration. Being far from his home-land, Grigol Robakidze writes to a Georgian poet Irakli Abashidze:„ A famous Greek writer Nikos kazantzakisi's novel "Toba Raba" has been recently published in Paris, where I am described on two pages. Excellent!... I met the author in Tiplisi in 1928... he prized me exaggeratly ...this discussion must be belonged to his genius." (T. Meskhi 1996:37).

Nikos Kazantzakisi's attitude towards Georgia, his regard Georgians with favour can be found in his every entries. „I used to make a furtive glance towards a nice race of people who have eastern eyes, inexhaustible sweetness, kindly smiling careless souls. They drank, danced, kissed one another and killed with the noblest way, like a variety of insects". (Kazantzakis 1999:406).

The special attitude towards the nine-time winner of the Nobel Prize arose a double interest among Georgian researchers. Kazantzakis

was introduced to the Georgian reader for the first time by Tamar Meskhi, a Byzantine and neo-Greek scholar. She translated and published Kazantzakisi's novel "Serpent and Lily" in 1984, Kazantzakisi's philosophical essay "Ascesis: The Savor of God" translated by Tamar Meskhi, was published in 1997 and also his novel "Report to Greko" was published in 1999. The essay "Purple Reflection of a Great Fire" on the writer's three travels to Georgia, also belongs to Tamar Meskhi. Nikos Kazantzakisi's important novels "The Last Temptation of Christ" (translated by Tatia Mtvarelidze), "Zorba the Greek" (translated by Maia Kakashvili), "Christ Recrucified" (translated by Maia Kakashvili) were translated by the young neo-Greek scholars in the last years.

Chapter III. Objective and Subjective Factors in the Formation of Kazantzakisi's Creative Style

§1. Greek language development from Katharevousa to Demotic and Kazantzakisi's role in these processes We briefly reviewed the stages of new Greek language development from Katharevousa to Demotic and Kazantzakisi's role in these processes in the first sub-chapter of the third chapter. His creative life started precisely that time when arguing among the supporters of Katharevousa and Demotic (folk language) was getting bigger and bigger. Nikos Kazantzakisi was a fervent supporter of Demotic.

§2 Peculiarities of Kazantzakisi's creative style We discussed the peculiarities of Kazantzakisi's creative style in the second sub-chapter. The main point of the writer's life and creation always was the new Greek language and the place of his origin the island of Crete. In his writing style it is obvious that the writer had a huge love of his own language and this love he best embodied in the greatest work "Odyssey". The first edition of the poem includes the author's vocabulary where he defines more than 1500 used lexical units. In our study we focused on the peculiarity of the language of Kazantzakisi's poem as one of the most excellent examples of the writer's creative style. The words in "Odyssey" are the results of the writer's long experience; The words used by the

writer cannot be looked up in any dictionaries and it may be said that he listed them directly from the people's speech. Prevelakisi's Explanatory Dictionary of neologisms and dialecticisms may be considered as a guide for Kazantzakisi's creation translators.

Chapter IV. Stylistic Function of Nikoc Kazantzakisi's Neologisms and Dialecticisms and their Conveying in the Georgian Translations of Kazantzakisi's Novels

The present chapter deals with the stylistic function of neologisms and dialecticisms in Kazantzakisi's creation. In the first sub-chapter **Stylistic Function of Nikoc Kazantzakisi's Neologisms** we reviewed neologism phenomenon, the structure of Kazantzakisi's neologisms and their role in the writer's creation, we focused on the fact that Kazantzakis himself invents new neologisms as if there is not enough vocabulary which already exists in the language and tries to describe his personages by the words which he invents himself and make them speak. The dictionary compiled by Kazantzakis, which he attached to the first edition of "Odyssey", contains abundant material on the author's neologisms and dialectisms. According to the reserchers, those words which they considered as neologisms, as they couldn't be found in any dictionaries, might exist in lexis of any dialects or still exist and simply they were forgotten (Τσοπανάκης 1977). Kazantzakis, it could be said, was a collector of words and a creator of words. From an early age, he devoted himself to collecting vocabulary, traveled to the most remote and forgotten villages, and used to write words that he kept as a treasure trove to keep alive in his later works. There are also such neologisms in Kazantzakisi's creation which at the same time may be belonged to any dialects (Τσοπανάκης 1977) e.g. το ουρανοδόξαρο=ουρανός+δοξάρι (a rainbow) and etc.

In the second sub-chapter **Stylistic Function of Nikoc Kazantzakisi's Dialecticisms**, we discussed the role of dialectics in

Kazantzakis' creation, which mostly originates from the entrails of the Cretan dialect. We briefly focused on the definition of dialects and reviewed Cretan dialect as one of the most important component. Nikos Kazantzakis whose roots lay in the island of Crete, naturally uses Cretan dialect in his creation, the author uses not only Cretan dialect but also other Greek dialects; Therefore, when translating his texts, it is important to consider the diversity of Greek dialects. Kazantzakis uses not only lexical dialectisms in his works, but also phonetic ones. Lexical dialects such as, for example: *πιθώνω*, *αρμόδεναν*, *γερακοκούδουνα*, *δυναμάρι*, *κερόμπολη*, *τα ξομπλιαστά (ταγάρια)*, *πιτακωμένος*, *σκανταλόχορτα*, *σοφιλιάζω*, *σπαργούσαν*, *ταυραμπάδες*, *φεγγρίζω*, *χιλιαντρούσα*, *οθρανοδόξαρα*, *μοναστραπής*, and etc. are almost in Kazantzakis's every writing. In the Georgian translation Cretan lexis is conveyed into the common literary language by the appropriate equivalents or other lexical means.

The third and fourth sub-chapters are dedicated to the peculiarities of neologisms and dialecticisms translation; Based on specific examples from empirical material, we selected the degree of adequacy of the translation of these two lexical items. The paper discusses the method and strategy chosen by translators in translating neologisms and dialectisms.

Translating of the author's neologisms is one of the main challenges for a translator; It is difficult for a translator to choose only one strategy while translating neologisms, most often, they use a combination of several methods to achieve the desired result. Since the purpose of the literary text is to arouse the reader's emotions, to convey the author's thought and his style, the translator must pay special attention to the content of the new lexical unit.

Pendel Prevelakis's unpublished handwriting „*Το γλωσσάριο της Οδύσσειας του Νίκου Καζαντζάκη*“, is one of the important guide book of translating Nikos Kazantzakis's neologisms for the Georgian translators where the neologisms used by the writer are defined. Thus, it can be said that it is easier for the Georgian translators to analyze the significance of authorial neologisms. But the second stage which includes the peculiarities of translation the authorial neologisms, we discussed this issue according to Tamar Meskhi and Maia Kakashvili's translations.

It is worthy noting that the most number of Kazantzakisi's neologisms are complex words-composites, which became a semantic whole, also the neologisms used by him, are the result of borrowing from the Turkish, Italian and French languages; We come across the elements of the impact of the Russian language as well. While the comparative analysis of the works of Niko Kazantzakis and their Georgian translations, an attempt was made by the translators to use different methods of conveying neologisms based on the context of the translated text. At first, we tried to analyze the peculiarities of translating Kazantzakisi's neologisms, what kind of method and strategy the translators choose while their translating, and we separately discussed the peculiarities of the translation of the neologisms which are the result of borrowing.

While the comparative analyzes we revealed the cases when the translator had to miss some lexical units, e.g.

Δυο ξυπόλυτα χωριατάκια, ηλιοκαμένα σα φελαχόπουλα έτρεξαν.

Two barefoot, sunburned village boys ran in (M. Kakashvili)

The word φελαχόπουλα is missed in the translation which the writer used as an attribute when he described two sunburned boys. Φελαχοπούλα – Egyptian peasant's sons.

Η βουή του χωριού ακούστηκε, σκυλιά άρχισαν να γαβγίζουν, γυναίκες σκλήριζαν, τα κοκόρια διαλαλούσαν την αλλαξοκαιριά.

The noise of the village sounded; the dogs were barking, the women were screaming, the cocks were crowing. (M. Kakashvili)

The neologism αλλαξοκαιριά-αλλαγή+καιρός is omitted here which means time, weather changes. However, in this case, the content which is considered in the context is not abolished in the Georgian translation and the surroundings described by the writer is conveyed well.

From the examples discussed in this sub-chapter, we will cite a few examples for visuals where the translation approaches are clearly visible.

Πέρασε το μπράτσο του από το μπράτσο της μαντάμας, κι ήπιαν κι οι δύο μονορούφι, χεραγκαλιά, το κρασί τους, και κοίταζαν ο ένας τον άλλον με κατάνυξη.

He took Madam arm in arm, both drank the wine Bruderschaft and shyly looked at each other (M.Kakashvili)

„χεραγκαλιά“ (an adverb) αλαμπρατσέτα –arm in arm, in this case the translator properly uses Georgian ethnocultural realia “Bruderschaft” which precisely fits the context without losing either form or content and on the contrary, exactly expresses the scene described by the writer.

Με γοργοβλεφάρισε και χαμογέλασε, το μάτι της είχε άγρια γλύκα.

She looked at me with slow blinking of her eyelashes and smiled. Her eyes were filled with warmth (M.Kakashvili).

„γοργοβλέφαρος“ (an adjective-compound) which means με άγριο βλοσυρό βλέμμα (γοργός wild+βλέφαρο eyelid) a wild, grim look. The translator translated the verb „γοργοβλεφάρισε“ incorrectly, “she looked at me with slow blinking of her eyes”, the right translation is “she looked at me grimly”. The translation is done inadequately and leaves the reader with a completely different feeling than it is given in the original text.

και άρχισε να στερεώνεται η ψυχή μου, δεν έρρεε πια συχνάλλάζοντας σαν νερό.

My soul started strengthening , it didn't leak out and didn't change its shape as water (T.Meskhi)

”συχναλλάζω“ (a verb –compound) συχνά often+αλλάζω changing is defined in Prevelak's glossary as often change. In the Georgian translation it is translated as “it changed its shape”. If we take into account the opinion which is in the original text , the word “shape” is added properly, which conveys the context of the original rightly and is an adequate translation.

There are a lot of neologisms which are taken from the Turkish, Italian and French languages in Kazantzakisi's creation. There are also the words conveyed through transliteration from Russian which are the results of the writer's travel to Russia. Moreover, the influences of these languages are not unfamiliar to Kazantzakisi's era.

Κρατούσε ένα μικρό πιτακωτό μπόγο κάτω από τη μασκάλη.

He was thrusting a flat thing wrapped in the cloth under his arm (M.Kakashvili)

„μπόγος“ < Turkish bog in Greek δέμα ρούχων με περιτύλιγμα από ύφασμα- a package of clothes wrapped in the cloth. Its equivalent in Georgian is “a bundle”, “rectangular cloth bag”. The translator translated it as a thing wrapped in the cloth which doesn't express the meaning of the word properly. A more accurate translation would be: "A small, flattened bundle was thrust under his arm".

Στο χωριό, σταθήκαμε απόξω από μιάν ίσμπα.

We arrived in the village, stopped in front of the hut. (M. Kakashvili)

ίσμπα < Russian изба (iz'ba) a hut. Kazantzakis often uses Russian neologisms to describe the reality in Russia. He conveyed the most Russian words through transliteration in his writings which refer to his travelling to Russia. These words are translated through the Georgian equivalents in the Georgian translation. In this case also „ίσμπα“ is translated as “a hut”, however it might have been translated through transliteration in order not to lose the writer's this specific manner to transfer some of the Russian words without any changes.

When translating from Indo-European languages, where the target language also belongs to the Indo-European language family, the first method that translators use when translating neologisms is to use grammatical transformation. They also use the method of tracing and then transcription and transliteration. Due to the specificity of the Georgian language, while working on the Georgian translation of neologism, the probability of using grammatical transformation is small. The characteristics of the author's formation of neologisms in the Greek literary text and the specifics of their translation into Georgian are completely peculiar together with the dialectisms which Kazantzakis uses. It is important to note that the author's neologism is a significant part of the writer's individual style and consequently, these lexical elements require a special attention from translators. According to the obtained data, when translating Kazantzakis' s neologisms, the Georgian language allows the translator to use tracing, transcription-transliteration and its replacement by synonymy. As we saw in the examples above, in most cases, neologisms are translated by the method of tracing or by substituting them for synonyms. In M. Kakashvili's translations, she sometimes uses inaccurate equivalents when translating neologisms,

which significantly changes the content of the context and they reach the reader with completely opposite content and impression. However, it should be noted that M Kakashvili has interesting findings of neologisms, e.g. “σκανταλόχορτο“, „το χωράφι το σπαρμένο σκανταλόχορτα.“ The translator briefly and succinctly translated it as “a cornfield of intrigues” which is a complete adequate translation and expresses exactly what the writer wanted to say in the source text. In T. Meskhi’s case, the translator is more courageous in translating Kazantzakis's neologisms. She uses either the method of tracing or while translating one neologism, expresses its meaning through some words. Also, in some cases, neologism is deliberately translated through precise tracing so that the meaning of the word changes so that the content of the original is not damaged and the Georgian translation organically merges with the context. Such example is - „Ουρανοδόξαρο“, which is translated by Maia Kakashvili as “a rainbow”, but Tamar Meskhi translated it as “The arch of the sky”. Kazantzakis uses this definite neologism in his writings with the meaning as a rainbow. As for Tamar Meskhi’s translation in this concrete context, „ουρανοδόξαρο“-„the arch of the sky” is the exact adequate and expresses the content and the metaphorical system. „Παράξενο παραμύθι, πολύπλοκο, σκοτεινό, με φίδια που μιλούσαν, με κατακλυσμούς κι ουρανοδόξαρα.“ „a strange, entangled, tale, dark, speaking snakes, floods, the arch of the sky”. In this particular sentence, where we talk about strange events, talking snakes, floods, and a dark tangled tale, we can say that it adequately conveys the depth of the original content and its subtext and gives it more mystery.

The translation of Kazantzakis’s neologisms into Georgian, as can be seen from the translated texts, is not difficult, because due to the specifics of the Georgian language, it provides a great opportunity both in terms of word formation and synonyms of Kazantzakis's neologisms. There are two kinds of neologisms according to their form and structure: simple and complex. A simple structure neologism consists of one root, and a complex structure one,-consists of two or more roots; When borrowing, phonetic and grammatical substitution take place, and the linguistic unit acquires a partially new expression and content. Borrowing is sometimes so suitable for the borrower’s language system that its foreign origin can only be determined by etymological analysis.

In the language of Kazantzakis there are mostly complex neologisms, which mainly consist of two roots γυαλοκοπώ, συχναλλάζω, σαρανταπληγιασμένη, φουσκοδεντριά and etc. When translating kazantzakisi's neologisms through tracing into Georgian, two roots word combinations are translated through two or more lexical elements in some cases, e.g. „Πού να βρω μια ψυχή σαρανταπληγιασμένη.“ „Where can I find forty times wounded soul”. Σαράντα forty +πληγώνω-to wound, is translated into Georgian as “forty times wounded” or through onecomplex and one simple word combinations.

We analyzed the peculiarities of dialect translation in the fourth sub-chapter. At the beginning we reviewed theoretical aspects of translating dialecticisms and concluded that the methods which the translator uses to achieve a stylistic effect are the elements of literary spoken and also the elements of non-literary spoken language. We identified the categories of Cretan dialect: words denoting subjects that are completely different from the common Greek language; words with different phonetic and morphological types, which are the same with their lexical-semantic structure in the common Greek language; there are words in the common Greek language carrying different meaning in Cretan dialect. Comparing analysis allowed us to analyze the features of the translation of these categories that do not differ from each other because all these categories are expressed in literary language in more or less different registers.

The words denoting the subjects of the Cretan dialect, which are completely different from the common Greek language, are many found in the works of Nikos Kazantzakis. Especially in describing the situations and characters, as well as in the speech of the characters where the events took place on the island of Crete. Here are some examples from the source text and their Georgian translations:

Η ζωή μου, θαρρώ, δε θά 'ταν η ίδια αν δεν τον άκουγα.

I think, my life wouldn't be like this, if I didn't hear these words (T.Meski).

θαρώ: Είδα καθαρότερα την ιστορική αποστολή της Ελλάδας ανάμεσα Ανατολής και Δύσης.

I think, I saw the historic mission between the East and the West too obviously (T.Meskhi).

Μα θαρρώ πως μήτε αυτός το'ξερε, γιατί αν το'ξερε θα' ριχνε το αστροπελέκι του να μας κάψει.

But, I think, he didn't know himself, as if he had known, he would have struck thunder on us and burnt to the ashes (M.Kakashvili).

In the Greek dialect, this lexical unit is persisted from the ancient Greek θαρσῶ-having courage, bravery and in modern Greek it is translated as νομίζω, υποθέτω, πιστεύω- I think, I suppose, I am sure. There are a lot of such dialecticisms in Kazantzakisi's creation and as the examples show, due to the context, it is translated as "I think" and "I suppose".

The words with different phonetic and morphological types which are the same with their lexical-semantic structure as in the common Greek language;

Καθίζαμε και οι τρεις πάλι

The three of us used to sit (M.Kakashvili).

Γεννήθηκε, μεγάλωσε, παντρεύτηκε έκαμε παιδιά, έπιασε αγγόνια.

He was born, grew up, got marries, had children, grandchildren (M. Kakashvili).

Στρούφιζαν τα βουνά, στρουφίζουμουν κι εγώ μαζί τους·

The mountains were circuiting, I was circuiting with them too (T.Meskhi).

Ερχόταν πασίχαρος σπίτι μας κι έβρισκε τη μητέρα μου.

My uncle, full of joy used to come to our family to see my mother (T. Meskhi).

The peculiarities of phonetic of the personages' speech are completely lost in the translation as they are conveyed through the lexis of the literary language. With the loss of phonetic features in the translated text, the text loses its specific hue, which is created in the original using dialecticisms.

The ways of translating of dialecticisms are clearly shown in our examples. In order to maintain basic functional characteristics of the text they use such other elements of spoken language as lexical and grammatical means, which can convey the meaning of dialecticisms due

to their contexts. Dialecticism always remains untranslated as in target language it is translated with an incomplete equivalent, which does not fully express the social belonging given in the original. The translators' attempt to convey the character's speech accurately to the reader is, in some cases, not very successful, as it uses a literary language that does not reflect the social belonging of the character given in the original.

Conclusion

The aim of our research was to reveal the peculiarities of the translation of neologisms and dialectisms, to determine the adequacy of their translation, based on the novels of the great Greek prose writer Nikos Kazantzakis and their comparative study of Georgian translations. In our study we established the important theoretical principles and criterias of translation evaluation according to Kazantzakis's creation which are necessary for analyzing of translation. We also dealt with the normative aspects related to translation, describing of translating process and the mechanisms of interpretation. Translation was discussed as the case of intercultural communication as well. In the present paper we discussed Kazantzakis's creative style and its formation factors, the communicative stylistic specifics of his novels, the linguistic-stylistic features of the author and his characters, and their reflection in the Georgian translations. To illustrate the peculiarities of translation, the paper presents a comparative analysis of the source and translated texts using the categories of adequacy and equivalence. The paper presents how translators manage to convey the author's specific narrative style and peculiar vocabulary to Georgian readers.

Our empirical material enabled us to demonstrate the transformations carried out by translators and to demonstrate what compels the translator to go beyond the mediator and use his or her creative potential. According to our observations, the translator's creative potential was revealed in Tamar Meskhi's translation. The linguistic personality of Tamar Meskhi as a translator is closer to the language of Niko Kazantzakis. Greek classical literature is Nikos Kazantzakis's checkpoint. Translating of Kazantzakis's creation which is

full of stylization, stylistic and fictional-expressive means demands a deep background knowledge, excellent knowledge of the Greek language and literature from translator, considering the principles of translating the fictional means characteristic of the Greek language into Georgian.

When translating Kazantzakisi's writings, it is not enough for the translator to know only the Greek language, he/she must also know the history of the development of the Greek language, the nuances of the Greek dialects and also the details of the writer's biography and creativity which played a great role in the writer's style formation. By comparing the Georgian translation of Niko Kazantzakis's novels, we tried to understand how adequately the translator understands the ethno-linguistic nuances of the original, in particular, how well the translator manages to translate dialectics and neologisms typical of the writer's style. The translation transformations carried out by the translators are revealed and as far as it is possible, the translators' different attitude towards translating of the neologisms and dialecticisms in the source text is explained in our research. When analyzing the peculiarities of translating neologisms and dialecticisms, it was impossible to avoid the notion of national tint in the translations which is characteristic for Kazantzakisi's creation and it is natural as every writer carries his/her own national tint. The translator is faced with the challenge of two aspects: to maintain national color and the danger of creating excessive national color. A valuable translation is one in which the balance of these two aspects is maintained. In our opinion, in order for the translator of the object of our research, or Kazantzakis's writing, to preserve the national color and style of the writer in the translated texts, in addition to a thorough knowledge of the language, he/she must also have a specific background knowledge. Background knowledge is a cognitive category and one of the types of extralinguistic knowledge. Background knowledge carries the social-cultural background of a nation which is reflected in a concrete language. Background knowledge plays a big role in fully and adequately understanding the source text. It is this part of the culture that needs to be studied in order to translate a work of fiction, especially by an author like Nikos Kazantzakis, when a translator needs not only a thorough knowledge of the Greek language and literature, but also the ability to take into account extralinguistic factors.

Background knowledge plays an important role in extralinguistic one. Background knowledge presents a nation's social-cultural background which more or less is reflected in a language. It is this part of the culture that needs to be explored in terms of a full and in-depth understanding of the original texts by the translator, otherwise he or she will not be able to fully transmit these values through the translated language. Translation interpretation can lead to distortion of the author's opinion if the translated part of the translator's conceptual system is not clearly presented. Such a thing can happen if the translator does not have the proper background knowledge. This is evidenced by the translation errors in Maia Kakashvili's translations which we discussed, when the author's neologisms and dialectisms are in some cases misunderstood by the translator and inadequately translated.

The translator's subjective factor has a particular importance. In case of the Georgian translations of Kazantzakisi's writings, in our opinion, Tamar Meskhi's language is more artistic and subtle. We considered her translation of phraseology, neologisms and dialects as more adequate equivalents due to the context. Tamar Meskhi's translations are distinguished by their subjective factor, she not only knows Greek fluently and in depth, but she also has a background knowledge that allows the translator to preserve the national color and style of the writer in the translated works. Tamar Meskhi's extralinguistic knowledge helps her not only to understand in depth the content of the original text, but also to feel all the notes of the writer's literary language melody. Therefore, it accurately reflects the inner mood of all the characters, the nuances of their speech are read correctly in the Georgian translation, their social belonging is not lost in the elements of overly literary language, but the characters speak naturally and with elements characteristic of folk speech. The translator's thorough knowledge of the Greek reality, its history, its socio-cultural background is due to his personal experience and many years of scientific work in Greece. That is why the passages translated by her are saturated with the melody of the Greek language and in most cases evoke the adequate associations of the original. This is why the translator tries to create an association of Cretan dialectisms using Georgian folk speech forms and versification. Tamar Meskhi managed to create an analogue of

the dynamics of Kazantzakis's narrative in the translation, which is an important achievement. Sometimes the translator has to expand. She needs it in order to explain original and national peculiarities of Kazantzakis's world to the Georgian reader.

The comparative analysis of Georgian translations of Kazantzakis's works showed that both translations have much in common in terms of both merits and demerits. The main drawback of Kazantzakis's translations is that the reader of the translated work does not perceive the diversity of Kazantzakis's language, as it is impossible to translate his neologisms and dialectics so that the word makes the same impression on the reader of the translated text as in the case of the original one. Kazantzakis expanded the scope of Greek artistic speech by enriching dialectisms, neologisms, archaic forms, and enriched its vocabulary.

Our research has shown that translators use different methods to convey Kazantzakis' neologisms and dialectisms, the selection in which subjective factors are crucial. The specifics of Cretan and other Greek islands, the author's neologisms, and their reflection in Georgian require a great deal of knowledge and experience from the translator. An important place in the translation process is occupied by the position of the practitioner, who, in choosing this or that method of translation, relies on the experience acquired during his/her translation work.

It is natural that there are no universal methods that would be helpful in all situations, but if the translator is aware of the essence, content, communication function and stylistic effect of the translated text, if he has the necessary background knowledge of the text, then his translation will be quite adequate.

Dissertation-related publications:

1. **Tinatin Darakhvelidze, The role of dialectisms in Nikos Kazantzakis's creation and problems of their translation.** International Scientific Journal „Scripta manent” 2019 №3 (43) (83.18-22)
2. **Tinatin Darakhvelidze, Nikos Kazantzakis and Georgia.** European Journal of Literature, Language and Linguistics Studies. Volume 3, Issue 2, 2019 (83-88)
3. **Tinatin Darakhvelidze, Nikos Kazantzakis's Writing Style in the Original and Translation.** Logos Universality Mentality Education Novelty: Philosophy & Humanistic Sciences. Vol 7, No 2 (2019) (15-31)